Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

1921 оной ... гарана | № 237 (14042) | 1975 оной октябриин 9, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

СЭГЭ ОРОНОЙ ЭРДЭМ НАУКЫН ОМОГОРХОЛ

СССР-эй Наукануудай академиин 250 жэлэй ойдо зорюулагдажа Кремльдэхи съезднүүдэй ордон соо болоһон баярай заседани

экономико тогтоохо, ороной бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые дээшэлүүлхэ, ажалшадай байдал һайжаруулха, гэгээрэл болон соёл болбосорол хүгжөөхэ, эб найрамдал батадхаха, арадуудай хани барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри оруулһан байна.

СССР-эй Наукануудай академиин 250 жэлэй ойдо зорюулагдажа, зарлагдаһан баярай суглаан Съезднүүдэй Кремльдэхи ордон соо октябриин 7-до болобо. СССР-эй АН-ай бодото гэшүүд болон гэшүүн-корреспондентнүүд, Москвагай ажалшадай, партийна, совет, нииитын организацинуудай түлөөлэгшэд, Наукануудай академиин республикануудтахи болон һалбаринуудтахи эрдэмтэд, гадаадын эрдэмтэд Академиин ойн баярай сессидэ хабаадаа.

Эндэ сугларагшад һууринуудһаа бодожо, нүхэд **Л. И. Брежневые, В. В. Гришинние, А. А. Громыкые, А. Н. Косыгинние, Ф. Д. Кулаковые, А. Я. Пельшые, Н. В. Подгорные, Д. С. Полянскиние, М. А. Сусловые, П. Н Демичевые, Б. Н. Пономарёвые, М. С. Соломенцевые, В. И. Долгих, И. В. Капитоновые** нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

Эдээнтэй хамта СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй Наукануудай академиин Президиумэй гэшүүд, элитэ мэдээжэ совет эрдэмтэд, олонитын ажал ябуулагшад, үйлэдбэриин түрүүшүүл, ниислэл хотын партийна ба совет эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, социалис оронуудай делегацинуудай толгойлогшонор президиумдэ һуугаа.

СССР-эй АН-ай Президентын уялгые дүүргэгшэ академик В. А. Котельников СССР-эй Наукануудай академиин ойн баяр ёһололой сессиие нээгээ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежневтэ үгэ үгтэнэ. Баяр ёһололой заседанида хабаадагшад Л. И. Брежневые үни үргэлжэлһэн, халуун альга ташалгаар угтана. Бүгэдэ бодоно.

...үхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ хэлэһэн үгэ

тээхи академиин хуулита хэмжээ ябуулгануудһаа гол түлэбтөө гадуур байбашье, эрдэм болон соёлой хүгжэлтын нийтэ урасхаалтай нягта холбоотойгоор болоһон юм. А. Н. Радищев, Н. И. Новиков, В. Г. Белинский, А. И. Герцен, Н. Г. Чернышевский, Н. А. Добролюбов, Россидахи марксис ухаан бодолой пионер Г. В. Плеханов — эдэнэр бүгэдөөрэн оюун бодолой талаар Россин һэрин үндылгэдэ, манай ороной арадуудай революционно оюун мэдэрэлэй бүрилдэлгэдэ туһа хүргэһэн байгаа. Эдэнэй ажал ябуулгань Ленинэй сэсэн мэргэн ухаанай агуухэ баатаршалгын таргагдаха, хүдэлмэришэд болон таряашадай революционно партиин байгуулагдаха, Агуухэ Октябриин илалта түйлахын тула шухала үндэһэ һуури табилгада туһалһан юм.

Карл Маркс, Фридрих Энгельс, Владимир Ильич Ленин, агуухэ революционернүүд, агуухэ эрдэмтэд общество тухай эрдэм наукада үндэһэн хубилалта хэжэ, эрдэм наукые революцида алба хэдэг болгоо. Эдэнэй уридшалан хараһанай ёһоор, социалис революциин илалта общество доторхи эрдэм наукын дүүргэдэг үүргэ, эзэлдэг һууриие үндэһөөрнь хубилгаа. Хаанта засагай дарлалтаһаа, капиталай боолшолгоһоо сүлөөрһэн эрдэм наука тэрэнэй эрхим, эгээн ехэ бэлигтэй түлөөлэгшэдэй хэдэн зуун жэлэй туршада һанаашалдаг юумэнь — арад зоной байдалые һайжаруулха, тэрэнэй материальна ба оюун бодолой баялигые арьбадхаха хүсэн түгэлдэр арга нүхэсэл болоо. Эгээл тиимэһээ манай ороной элитэ мэдээжэ олон эрдэмтэд марксизмын сургал бодолһоо юрэнхыдөө холошог байбашье, Октябриин революциин илалтые ехэтэ һайшаан угтаһан, В. И. Ленинэй толгойлдог Советскэ правительствые дэмжэдэг байһан юм. Ажалша, эрдэмтэ хүнүүд Коммунис партиин хүтэлбэри доро социализм байгуулгын шэнжэлэгдээгүй замаар хамта дабшаа.

Социализм эрдэм наука хоёр таһаршагүй холбоотой. Энэнь социализмын илалтын шалтагаануудай нэгэн болоно. Социализм лэ эрдэм наукын түйлалтануудые арад зоной аша туһада хэрэглэхэ, арад бүхэндэ элбэг дэлбэг байдал зохёон байгуулхы хүсэн ба бэлигүүдые удалан гаргаха арга олгоо. Байгаали ба общество тухай эрдэм ухаанай шэнэ шэнэ түйлалтануудта түшэглөөл һаа, социализм ба коммунизм амжалтатайгаар байгуулжа шадагдаха.

Эгээл тиимэһээ залуу Совет гүрэн ба тэрэниие байгуулагша В. И. Ленин эрдэмтэд тухай, тэдэнэй ажаллаха, ажаһууха эрхэ байдал тухай онсо анхарал хандуулһан байна. В. И. Ленин өөрөө Наукануудай академиин ажал-ябуулгын гол шэглэлнүүдые, мүн ороноо хүгжөөхэ талаар партиин хараалһан түсэбүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ тэрэнэй хабаадалсаха түхэл маягуудые тодорхойлхо асуудалда анхарал хандуулаа һэн. Революци дам дамаа академиин социальна түхэл шэнжыешье, мүн тэрэнэй ангиин бүридэлыешье хубилгаа бэлэй. Хүдэлмэришэд болон таряашадай дундаһаа гараһан оюун бэлигтэй залуушуул, Эхэ оронойманай олон тоото национальностнуудай түлөөлэгшэд эрдэм шэнжэлгын институтуудта, лабораторинуудта хүдэлхэеэ ерэһэн байгаа. Энэ хадаа Наукануудай академиие бэхижүүлхэ һайн һайхан гуламта байһан юм.

Үнгэрһэн хэдэн арбаад жэлнүүдэй түүхые ойндоо шэртэн харахадаа, бидэ, нүхэдүүд, дүүрэн үндэһэ баримтатайгаар иигэжэ хэлэхэ байнабди: совет эрдэмтэд Коммунис партиин, Совет гүрэнэй, совет арадай этигэл найдабариие харюулаа!

Арадай ажахые хүгжөөлгын ёһотойл научна гуримаар табигдаһан ерээдүйн үеын түрүүшын түсэб — ГОЭЛРО-гой түсэб байгуулгада тэдэнэр эгээл эдэбхитэйгээр хабаадалсаа һэн. Тэдэнэр манай социалис байгуулалтын түрүүшын табан жэлэй түсэбүүдые зохёон табиха, бэелүүлхэ хэрэгтэ эрхим һайнаар хабаадалсаһан байгаа. Эрдэм наукын хэлэһэн үгэ эндэ тон үнэтэй байгаа, яахадааб гэхэдэ, залуу Совет орон хэн нэгэнэй дүй дүршэлдэ түшэглэхэ гү, али хэн нэгэнэй алдуунууд дээрэшье һураха арга боломжогүй байгаад, үшөө гаталагдаагүй харгы замаар урагшаа дабшаһан юм.

Совет эрдэмтэд орон дотороо мүнөө үеын промышленностиин гол һалбаринуудые байгуулха хэрэгтэ туһа хүргөө. Тэдэнэр ленинскэ соёлой хубисхал бэелүүлхэ талаар, арадай гэгээрэлэй шэнэ гурим — һургуулинуудые, рабфагуудые, техникумүүдые, дээдэ һургуулинуудые байгуулха талаар, урдань гээгдэнги байһан хэдэ хэдэн арадуудай үзэг бэшэг байгуулха талаар түйлай ехэ хүдэлмэри хэһэн байна.

Эдэ бүгэдэ, нүхэдүүд, социалис общество байгуулха хэрэгтэ манай эрдэмтэдэй, нэн түрүүн СССР-эй Наукануудай академиин оруулһан гайхамшагта хубита мүн болоно. Парти болон манай бүхы арад энээн тухай хэзээдэшье мартахагүй.

Манай эрдэм наукын бэелүүлхэ зорилгонууд улам ехэ боложо, тэрэнэй арга боломжонууд дээшэлжэ — орон дотор научна хүдэлмэри ябуулха эмхидхэлэй түхэл маягуудшье баяжаһан байгаа. Партиин шиидхэбэреэр байгуулагдаһан ороной түрүү зэргын һалбаринуудай научна түбүүдые — медицинын наукануудай академи, педагогикын наукануудай академи, хүдөө ажахын наукануудай академи, СССР-эй уран зурагай академиие бүридүүлхэ ба хүгжөөхын тулада Наукануудай академи ехэ юумэ хэһэн байна.

Союзна республикануудта эрдэм наука эмхидхэхэ, хүгжөөхэ тушаа СССР-эй Наукануудай академиин хүтэлбэри доро хэгдэһэн эдэбхитэй хүдэлмэри хадаа манай партиин ленинскэ национальна политикын эли тодо гэршэнүүдэй нэгэниинь мүн болоно. Академиин филиалнуудай үндэһэ һуури дээрэ республикануудай наукануудай академинүүд бии болоо. Манай совет эрдэм наукын алдарта национальна отрядуудай хэһэн элитэ ехэ шэнжэлгэ нээлтэнүүдые харгалдаа абангүйгөөр совет эрдэмтэдэй түйлалтануд тухай мүнөөдэр хэлэхын аргагүй юм.

Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ эрдэм наука дам саашадаа хүгжөө: СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделени байгуулагдаад, дэлхэйн эрдэм наукада өөрынгөө һуури бата бэхеэр эзэлһэн байна. Академиин Ураалай болон Алас-Дурна зүгэй научна түбүүд эмхидхэгдээд, амжалтатайгаар ажаллажа байдаг.

Шухалын шухала нэгэ асуудал дээрэ — манай эрдэм наукын партийна шэнжэ шанартай байха тухай онсолон тогтохо хүсэлэнтэйб. Совет эрдэмтэд ямаршье һалбарида хүдэлдэг байгаа һаа, тэдэниие ходоһоо нэгэл онсо шэнжэ шанар — коммунис ушар ёһо гүнзэгыгөөр мэдэсэ, совет патриотизм илгаруулдаг юм.

Совет эрдэмтэ, — хэрбээ ёһотойл совет эрдэмтэ байгаа һаа, — өөрынгөө бүхы научна ажал-ябуулгада марксизм-ленинизмын научна үзэл сурталһаа эшэ үндэһэ татадаг, коммунизмын хэрэгэй түлөө, хархис этэгээдүүдэй болон мүнхаг харанхы ямаршье хүсэнүүдтэ эсэргүү эдэбхитэй тэмсэлшэ байдаг юм. Манай эрдэмтэд өөһэдынгөө бодото ажал-ябуулгые коммунизмын һайн һайхан нангин зорилгые бодотоор бэелүүлхэ хэрэгтэ сүм зорюулна.

Өөрымни хэһэн нээлтэнүүд һайн һайхан уг зорилгодо алба хэхэ гэжэ совет эрдэмтэ ходоһоо батаар найдадаг байна. Манай эрдэмтэд гитлеровскэ Германиие бута сохиһон совет арадай илалта хангаха хэрэгтэ түйлай ехэ хубитаяа оруулаа бэлэй. Энэ хадаа дээрмэдэлгын, эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдые бута сохихо хэрэгтэ гүн сэсэн ухаанай, үнэн зүб ба эб найрамдалай түйлаһан илалтада оруулагдаһан хубита байгаа бшуу.

Дай жүрөөдэгшэдэй һэдэлгэнүүдтэ харюу болгон, совет эрдэмтэдэй мүнөө үеын хүсэн түгэлдэр буу зэбсэг байгуулһан ушар империализмын гансааран ядерна зэбсэгтэй байдаг сагта эсэс табяа, манай ороной өөрыгөө хамгаалха хүсые диилдэшэгүй болгоо. Энэ хадаа бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай хүсэнүүдые бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһалаа, манай амгалан ёһоной байгуулалтын арга боломжые нилээд ехээр арьбадхаа.

Ракетно-замбуулинай техникэ байгуулха, замбуулинай дайдые шэнжэлхэ хэрэгтэ совет эрдэм наукын харуулһан баатарлиг аша габьяа хэтэ мүнхэдөө толорон байхал. Экономическа болон өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалаа бэхижүүлжэ, Советскэ Союз бүгэдэ нийтын эб найрамдал бэхижүүлхэ зорилгоор уласхоорондын оршомдо эдэбхитэй «добтолго» амжалтатайгаар дэлгэрүүлээ.

Манай сагта совет эрдэмтэд Советскэ Союз дотор коммунис общество байгуулгын түүхэтэ зорилгые шиидхэхэ хэрэгтэ, газар дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө манай нийтэ тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр, элдэб янзын түхэл маягтайгаар хабаададаг байна.

Коммунис парти, Совет гүрэн, манай бүхы арад СССР-эй Наукануудай академиин хүтэлбэри доро мүнөө хүдэлдэг, мүнөөнэй совет эрдэм наукын алдар соло болодог элитэ ехэ эрдэмтэдэй ажалые үндэрөөр сэгнэдэг, мүн таанадай мэдэжэ байһаар, эрхим һайнаар тэмдэглэдэг юм.

Бидэ, нүхэдүүд, асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэ байнабди. Совет обществын ажабайдалай али бүхы талануудые — экономико, нийтын харилсаануудые, манай коммунис нангин зорилгын ёһоор, эрдэм, техникын һүүлшын түйлалтануудай үндэһэ һуури дээрэ хүнүүдэй ушар ёһо мэдэсые улам саашадань хүгжөөхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ. Социализмын булюу һайн байдалтай эрдэм-техникын дэбжэлтын түйлалтануудые нэгэдүүлхэ гэһэн түйлай шухала зорилго парти табиһан байна.

КПСС-эй XXIV съезд, мүн партиин Центральна Комитедэй удаадахи Пленумүүд хадаа мүнөө үеын шата дээрэ экономическа политикын гол шэглэлнүүдые тодорхойлһон, ажабайдалай эрилтын ёһоор, захиргаанай болон түсэблэлгын асуудалнуудта шэнээр хандаха гуримуудые найруулан хараалһан байна. Партиин аграрна политикын мүнөө үеын шэглэлнүүд научна үндэһэ һуури дээрэ даамайгаар зохёогдоод, бодото хэрэг дээрэ хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэнэ.

Дэлхэйн оршомдохи хүсэнүүдэй мүнөө үеын хубаарилгые шэнжэлээд байхада, гадаадын политикын үргэн ехэ программа, эб найрамдалай программа зохёохо, амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга олдоһон байна.

Эдэ бүхы зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ, түсэбүүдые зохёон табиха, тэдэниие бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ эрдэмтэд, естественнэ эрдэм, техникын ба нийтын эрдэмэй элдэб һалбаринуудай мэргэжэлтэд партида түйлай ехэ туһаламжа үзүүлһэн байгаа, үзүүлһээршье байна. Энээнэйнь түлөө парти тэдээндэ бултандань үнэн сэдьхэлэй баяр баясхалан хүргэнэ.

Гэбэшье, нүхэдүүд, саашадаа бүри ехээр, бүри оролдосотой, бүри ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхэ болонобди. Научна тематикын тодорхой зүйлнүүдые шэнжэлэлгын арга замууд ба онол арганууды танда бидэ заахаяа һананагүйбди, — энэ хадаа эрдэмтэдэй өөһэдынь хэрэг юм. Тиигээшье һаа, эрдэм наукын хүгжэлтын гол шэглэлнүүдые, ажабайдалай табижа байгаа гол зорилгонуудые хамтааран тодорхойлхо байнабди.

Өөрынгөө XXV съездые угтажа байхадаа, парти хадаа эрдэмтэд шэнэ хубилалтануд болон үзэгдэлнүүдые бүри гүнзэгыгөөр, зоримгойгоор шэнжэлхэ, эрдэм, техникын дэбжэлтын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хубитаяа оруулха, бии боложо байгаа асуудалнуудые бодомжотойгоор шэнжэлхэ, оронойнгоо хүсэ шадалые бэхижүүлгын, арад зоной һуудал байдал һайжаруулгын аша туһада, коммунизм байгуулгын аша туһада эдэ асуудалнуудые үлэмжэ һайнаар шиидхэхэ харюусалгатай дурадхалнуудые оруулха байха гэжэ найдана.

Технико-экономическа саашанхи хүгжэлтын гол шэглэлнүүд тухай, эрдэм-техникын дэбжэлтын удаан болзорой стратеги зохёон хараалха тухай асуудал мүнөө тон шухала болоод байна. Коммунизм байгуулхадаа, ерээдүйн обществын үйлэдбэриин аппарат ямар байхаб гэжэ шадаал һаа эли тодоор ойлгожо абаха ёһотойбди.

Гүнзэгы ехэ удхатай научна шэнжэлэлгэнүүдые хэнгүйгөөр эндэ ямар нэгэн юумэ бүтээхэнь бэрхэтэй гэжэ мэдээжэ. Эрдэмтэд хадаа үглөөдэрэй техникые уридшалан хараха, ерээдүйн машинануудые ухаалан зохёохо уялгатай.

Энээнтэй хамта ехэл һайн үзэгдэл мэтээр иигэжэ тэмдэглэхэ хүсэлэнтэйб. Энэ юуб гэхэдэ, эрдэм наука ажабайдалтай улам ехээр сэхэ холбоо барисаатай боложо байна. Научна эмхи зургаанууд болон манай промышленностиин хоорондо үдэр бүриин холбоо барисаан тогтоогдонхой. Эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд мүнөө олонхи ушарта заводуудай, фабриканууд болон барилганууудай захилаар, тэдээнэй бодото дүй дүршэлдэ түшэглэжэ байгаад, техническэ шухала асуудалнуудые шиидхэдэг, үйлэдбэриие бүри үндэр техническэ хэмжээндэ хүгжөөхэдэнь, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэдэнь, тэдээндэ туһалдаг байха юм.

Энээнтэй хамта эрдэмтэд инженернүүдэй, технигүүд болон хүдэлмэришэдэй научна, техническэ эрдэм һургуулиинь дээшэлүүлхэдэ туһалдаг, научна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ тэдэниие хабаадуулдаг байна.

Эдэ бүгэдэ, нүхэдүүд, тон шэнэ шухала үзэгдэлнүүд болоно. Эдэнэр хадаа манай техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ, мүн коммунизм байгуулгын социальна зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ түйлай ехэ удха шанартай.

Эрдэм наука хадаа обществын үйлэдбэрилгын гол хүсые хүгжөөхэ — хүниие өөрыень, тэрэнэй арга шадабариие, оюун бэлигые хүгжөөхэ, обществодо хүнэй үгэдэг аша туһые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ бүри эдэбхитэйгээр алба хэхэ ёһотой. Эрдэмтэд эгээл үргэн нийтэ ажалшадай дунда научна үзэл сурталь дэлгэрүүлхэ горитой ехэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, арадай гэгээрэл улам саашадань дэбжээлгэдэ, коммунизмын үндэр һайхан гуримай ёһоор улад зоной бэе махабадые, ухаан сэдьхэл ба абари заншалые хүгжөөлгэдэ туһалха үүргэтэй.

Ангиин илгаануудай улам саашадаа үгы бололго, манай общество дотор социальна талаараа бүрин адли бололго, партиин ленинскэ национальна политикын саашанхи хүгжэлтэ, бүхы совет арадай нэгэдэлые бэхижүүлгэ гэхэ мэтэ түүхэтэ зорилгонуудые эгээл зүбөөр шиидхэхэдэнь, тэдэнэр партида туһалха үүргэтэй.

Тобшоор хэлэхэдэ, нүхэдүүд, мүнөөнэй үе сагта обществын үмэнэ даадаг совет эрдэмтын харюусалга хэмжээлэшэгүй ехэ болоо гэжэ таанад харана бэзэт. Хүгжэлтынгөө үедэ бидэнэй урдаа табидаг асуудалнуудай үргэн ехэ, орёо хүндэ болохотой тума общество дотор бэелүүлэгдэдэг ушар ёһо мэдэлгын үүргэ хэлбэришэгүйгөөр дээшэлнэ, — коммунизм байгуулгын үедэ хүтэлбэрилхы, зоригжуулхы хүсэн бологшо партиин үүргэ, тэрэшэлэн эрдэм наукын үүргэ хэлбэришэгүйгөөр дээшэлнэ. Эрдэм наука хадаа партиин, гүрэнэй, арад зоной шиидхэжэ байгаа асуудалнуудые зохёохы ёһоор хараалха үүргэтэй юм.

Манай үедэ совет эрдэм наукын уласхоорондын нэрэ хүндэ горитой ехэ. Бата бэхи эб найрамдалай түлөө, газар дэлхэй дээрэ эрхэ сүлөөгэй ба дэбжэлтын хэрэгэй түлөө манай партиин, гүрэнэй хэдэг нийтэ тэмсэлэй таһаршагүй хубинь интернациональна научна болон эрдэм-техникын холбоо барисаа хүгжөөлгэ мүн болоно. Хүгжэнги социализм ба коммунизм байгуулгын теори, практикын шухала асуудалнуудые шиидхэлгын удаан болзорой программануудые бэелүүлхэ тушаа социалис хани нэгэдэлэй гүрэнүүдэй научна эмхи зургаануудтай байгуулагдаһан харилсаа холбооe эндэ онсо тэмдэглэхэ шухала.

Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һуларуулгын оршон байдалда нийтын ондо ондоо байгуулалтатай олохон гүрэнүүдтэй али алиндаа аша туһатай научна болон научно-техническэ холбоо барисаан амжалтатайгаар хүгжэнэ. Тэдээнтэй тогтоогдоһон мүнөөнэй харилсаа холбоон үргэн олон һалбаринуудые: хүдөө ажахы ба транспортые, медицинэ ба оршон байгаали хамгаалгые, атомна элшэ хүсэн ба замбуулинай дайдадахи үзэгдэлнүүд болон бусад олон зүйлнүүдые хабаадуулна.

Арадуудта аша туһатай эдэ бүхы ехэ ба шухала хэрэгүүдтэ шэнэ амжалтануудые түйлахыень манай эрдэмтэдтэ, тэдэнэй хилын саанахи нүхэдүүдтэ үнэн сэдьхэлһээ хүсэхэ байнаб.

Нүхэдүүд! Мүнөө манай орон научна түйлай ехэ хүсэтэй. Эрдэм наукын манай элдэб һалбаринуудта миллион үлүүтэй хүнүүд ажаллажа байдаг. Энэ хадаа агууехэ хүсэн, тэрэниие зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ айхабтар шухала.

(Түгэсхэлынь 2-дохи хуудаһанда).

ТАСС
Шэнэ һонин

#ҺАНАЛ БОДОЛОЙ ТҮГЭС НЭГЭДЭЛ

Совет хүтэлбэрилэгшэд ГДР-эй партийно-гүрэнэй делегацитай хөөрэлдэбэ

Совет хүтэлбэрилэгшэд Германиин Демократическа Республикын партийно-гүрэнэй делегацитай Кремль соо хөөрэлдөө хэбэ.

Совет талаһаа — КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ Ю. В. Андропов, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай секретарь К. Ф. Катушев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд — СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор Н. К. Байбаков, Н. А. Тихонов, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша К. В. Русаков, СССР-һээ ГДР-тэ байдаг элшэн сайд П. А. Абрасимов;

ГДР-эй талаһаа — СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Хонеккер, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Штоф, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Х. Зиндерман, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СЕПГ-гэй ЦК-гай секретарь Г. Грюнеберг, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СЕПГ-гэй ЦК-гай секретарь К. Хагер, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Г. Миттаг, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, ГДР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха министр Э. Мильке, Германиин либерально-демократическа партиин түрүүлэгшэ, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо М. Герлах, Германиин демократическа таряашадай партиин түрүүлэгшэ, ГДР-эй Арадай палатын Президиумэй гэшүүн Э. Гольденбаум, христианско-демократическа Союзай түрүүлэгшэ, ГДР-эй Арадай палатын президент Г. Геттинг, Германиин национально-демократическа партиин түрүүлэгшэ, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Хоман, СЕПГ-гэй ЦК-гай гэшүүн, ГДР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр О. Фишер, СЕПГ-гэй ЦК-гай гэшүүн, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй гэшүүн П. Штраус, ГДР-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Г. Отт гэгшэд хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаһан байна.

Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай хоорондын аха дүү ёһоной харилсаанай хүгжэлтын, мүн уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулгын мүнөөнэй үедэ Советскэ Союзай, ГДР-эй хоорондохи хани барисаае, харилсаа холбооe шэнэ, улам үндэр дээдын шатада гаргахаар таарамжатай байдал бии боложо байна гээд нэгэн һаналтайгаар тэмдэглээ. Иимэ зорилготойгоор Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Германиин Демократическа Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай шэнэ договор баталхаар шиидхэгдэбэ.

Советскэ Союзай ба ГДР-эй хүтэлбэрилэгшэд уласхоорондын үргэн олон асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байна.

Марксизм-ленинизмын ба пролетарска интернационализмын гол ёһонуудта үндэһэлэн, уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй нэгэдэл, жагсаал бэхижүүлхэ шухала гэжэ хөөрэлдөөнүүдэй үеэр тэмдэглэгдэбэ.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн бүхы асуудалнуудаар хоёр талын һанал бодол, хараа шэглэл бүрин адли, түгэс нэгэдэлтэй байна гээд баталагдаа.

(ТАСС).

СССР-эй БА ГДР-эй ХООРОНДОХИ ДОГОВОРТО ГАР ТАБИГДАА

Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Германиин Демократическа Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай договорто октябриин 7-до Кремль соо гар табигдаа.

Совет Социалис Республикануудай Союзай үмэнэһөө — КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев;

Германиин Демократическа Республикын үмэнэһөө — СЕПГ-гэй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Эрих Хонеккер гар табиба.

Совет талаһаа — нүхэд Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарёв, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, мүн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй министрнүүд, КПСС-эй ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд ба бусад тусхай тушаалтад;

ГДР-эй талаһаа — СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Вилли Штоф, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Хорст Зиндерман, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СЕПГ-гэй ЦК-гай секретарь Герхард Грюнеберг, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СЕПГ-гэй ЦК-гай секретарь Курт Хагер, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Гюнтер Миттаг, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, ГДР-эй гүрэнэй аюулгүйе сахиха министр Эрих Мильке, ГДР-эй партийно-гүрэнэй делегациин бусад гэшүүд договорто гар табиха үедэ байлсаа.

Договорто гар табиһанайнгаа һүүлээр нүхэр Э. Хонеккер ГДР-эй партийно-гүрэнэй делегациин үмэнэһөө «Улаан Октябрь» гэжэ бронзо скульптура КПСС-эй Центральна Комитедтэ бэлэг болгон бариба. Энэ дурасхаалта бэлэгэйнь түлөө нүхэр Л. И. Брежнев үнэн зүрхэнһөө баяр баясхалан хүргөө.

(ТАСС).

ГДР-эй партийно-гүрэнэй делегаци уулзалга эмхидхэбэ

КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй правительствын хүндэлэлдэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Хонеккер түрүүтэй ГДР-эй партийно-гүрэнэй делегаци октябриин 7-до уулзалга эмхидхэбэ.

Совет талаһаа — нүхэд Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарёв, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй министрнүүд, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, ГДР-тэй хани барисаанай Совет бүлгэмэй эдэбхитэд, сэрэгэй начальнигууд, бусад тусхай тушаалтад уулзалгада хабаадаба.

СССР-тэ байдаг дипломатическа түлөөлэлгэтэ эмхинүүдэй дипломатическа толгойлогшонор мүн лэ байлсаа.

Уулзалгын үедэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Х. Зиндерман, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин үгэ хэлэжэ, духаряа үргэбэ.

(ТАСС).

ГДР-эй партийно-правительственна делегаци орон соогуурнай ябахань

Германиин Социалис нэгэдэмэл партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Эрих Хонеккер түрүүтэй Германиин Демократическа Республикын партийно-гүрэнэй делегаци Советскэ Союз соогуур ябахаяа октябриин 8-да Москваһаа мордобо.

Делегаци Ульяновск, Свердловск, Казань, Набережные Челны ба Волгоград хотонуудта хүрэхэ байна.

(ТАСС).

ЭСЭГЭ ОРОНОЙ ЭРДЭМ НАУКЫН ОМОГОРХО

(Түгэсхэл. Эхиннинь 1-дэхи нюурта).

Эрдэм наукын үүргын эрид ехээр дээшэлээд, тэрээндэ улам бүри нилээд ехэ мүнгэ зөөриин гаргашалагдажа байһан эрхэ байдалда научна эмхи зургаануудай хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэ, энэ хэрэгтэ бии байгаа дутагдалнуудые усадхалга хэзээ хэзээнэйхиһээ шухала болоо.

Нюуса нөөсэгүй, научна шэнжэлгэнүүдэй гол шухала али бүхы һалбаринуудай талаар манай эрдэмтэд мүнөө үеын эрдэм наукын эгээл түрүү зэргэдэ үшөө гараадүй байһаар. Хаанашье гансата түрүү зэргэдэ байха гээшэ бэрхэтэйшье байжа болоо аалам. Тингэбэшье научна шэнжэлгэнэй байнаар бодомжологдоһон - стратегитэй байха, хүсэ шадалаа болон мүнгэ зөөриие нэгэн шэнжэлхэхы һалбаринуудта элсүүлхэ гээшэ бүри шухала байна.

Эрдэм-шэнжэлгэнэй институдууд болон бусад научна эмхи зургаанууд манайда саг үргэлжэ олошоржо байдаг. Энэ ушар гол түлэб зүйтэй гээшэ ха. Зүгөөр тэдэнэй нийтын ашаг үрэ хаа хаанагүй адли бэшэ байһаниинь нюуса бэшэ. Оронoймнай эрдэмэй ороохо байдаг эрхим. һайн научна коллективүүдтэй зэргэлээд, нилээд ехэ саг соогоо [illegible] хүдэлжэ байдаг, мургэл удха шанаргүй асуудалнуудта хүсэеэ зорюулжа байдаг даншье һаа һула кадрнуудтай научна коллективүүд үшөөл бии байһаар.

Эрдэмтэд өөһэдөө, нэн түрүүн түйлай ехэ дүй дуршэлтэй болоһон Наукануудай академи эдэ дутуу дундэ зүйлнүүдые [illegible]

[illegible] ехэ байха зэргэтэй, байхашье ёһотой юм аа бидэ даа. Юрэдөө, нүхэдүүд, би ингэжэ хэлэхэ байнаб: коммунизм байгуулгада манай эрдэмтэдэй хэдэг хүдэлмэриие, коммунизм байгуулгада тэдэнэй дүүргэдэг үүргэ [illegible] даралай ба үлэсхэлэн хооһон байдалай аргагүй хүшэр хүндэ үедэ В. И. Ленин хэлбэришэгүй бата найдамтайгаар ингэжэ хэлээ һэн: «Эрдэм наукын, пролетариадай ба техникын түлөөлэгшэдэй холбооной үмэнэ хархис харанхы ямаршье хүсэн тогтожо шадахагүй» (Зохёолнуудай хүсэд суглуулбари, 40-дэхи том, 189 хуудаһан). Агуухэ сэсэн мэргэнээр ингэжэ уридшалан хэлээшынь ямараар бэелүүлэгдэжэ байһыень бидэ бултадаа хаража байнабди.

Эрдэм наукын ба үйлэдбэриин холбооной үмэнэ, хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай болон ажалша интеллигенциин хэлбэришэгүй холбооной үмэнэ энэ зуун жэлэй хархис харанхы бүхы хүсэнүүд гэдэргээ сухарина. энэ хадаа хүн түрэлтэнэй сэсэн ухаан бодолой, гуманизмын нангин зорилгын үнэхөөрөө илан мандаха хэрэгтэ хүргэжэ байна.

СССР-эй Наукануудай академи, оронoймнай эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай коллективүүд, бүхы совет эрдэмтэд коммунизмын агуу-ехэ хэрэгэй илан мандахын түлөө тэмсэлдэ бүхы хүсэ шадалаа саашадаашье зорюулжа байха гэжэ батаар этигэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлхыемни намда зүбшөөгыт.

Мүнөө намда даалгагдаһан таатай зохид уялгаяа дүүргэхыемни: СССР-эй Наукануудай академидэ үгтэхэ ёһоороо үгтэһэн шагнал — Ленинэй орден барюулхыемни зүбшөөгыт.

(Нүхэр Л. И. Брежнев СССР-эй Наукануудай академиие Ленинэй орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ уншаа. Зал дотор нэрьемэ альга ташалганууд болоно. Бултадаа һуурнһаа бодоно.

СССР-эй Наукануудай академиин тугта Ленинэй орденые нүхэр Л. И. Брежневэй зүүлгэхэдэнь, шанга альга ташалган шэнэ хүсэтэйгөөр нэжэгэнээ.

Һүүлээрнь нүхэр Брежнев удаан а гаар угтаган. Со лис Республика зай Наукануудай эрдэмтэдтэ, совет кын бүхы хүдэл тэ КПСС-эй Цент митедэй. СССР-э Соведэй Президиу эй Министрнүүдэ эльгээһэн амаршал гые баярай сугла зиднумдэ дамжууй

* * *

(Нүхэр Л. И. Б хэлэһэн үгэ тон ралтайгаар шагна дахин нэрьемэ. уд ташалгаар угтаг на).

★

Баяр ёһололой заседанида хабаадагшад нүхэр Л. И. Брежневэй үгые айхабтар анхаралтайгаар шагнаа. Мүн манай ороной болон дэлхэйн олон гүрэнэй олон миллион хүнүүд тэрэ үгые гүнзэгы һонирхолтойгоор соносоһон байна. Леонид Ильичэй хэлэһэн үгэ түбэй телевидениээр, мүн «Интервидени», «Орбита», «Восток» гэһэн системэнүүдээр дамжуулагдаа.

Удаань СССР-эй Наукануудай академиин Президентын үялгые дүүргэгшэ академик **В. А. Котельников** «СССР-эй Наукануудай академиин 250 жэл» гэһэн элидхэл хэбэ. Тиихэдээ тэрэ ингэжэ хэлээ:

Совет эрдэмтэдтэ эльгээгдэһэн амаршалгын халуун дулаан үгэнүүдэй түлөө, эдэнэй ажал хүдэлмэридэ, мүн манай агуухэ Эхэ ороной хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ СССР-эй Наукануудай академиин туһа хүргэһэндэ үндэр сэгнэлтын үгтэһэнэй түлөө энэ зал соо сугларһан бүхы хүнүүдэй үмэнэһөө Танда, хүндэтэ Леонид Ильич, үнэн зүрхэнһөө халуун баяр баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт. Танай хэлэһэн тодо хурса, зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ үгэ олон мянган хүнһөө бүридэһэн эрдэмтэдые шэнжэлэлгэ хүгжөөлгэдэ зохёохы шэнэ амжалтануудые туйлахаар, коммунис байгуулалтын бодото хэрэгтэй эрдэм наукын холбооe саашадань бэхижүүлхээр зоригжуулна.

Манай орон дотор эрдэм наука гээшэ айхабтар ехэ харюусалгатай, хүндэтэй үүргэ дүүргэдэг, эрдэмтэдэй ажал хүдэлмэри тон үндэрөөр сэгнэгдэдэг юм. Иимэ Агуухэ орондо ажаһууха гээшэ зол жаргал мүн гэжэ энэ баяр ёһололой үедэ эндэ сугларһан эрдэмтэдһээ гадна, Советскэ Союзай эрдэм наукын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө нийтэ һанамжыень дамжуулан хэлэжэ болоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Академиин нэрэдэ халуун амаршалга эльгээжэ, ажал ябуулгыень үндэрөөр сэгнэн, Ленинэй хоёрдохи орденоор тэрэниие шагнажа, мүн Академиин олон хүдэлмэрилэгшэдые орден, медальнуудаар шагнаһанайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Совет правительствада элидхэлшэ СССР-эй Наукануудай академиин нийтэ суглаанай болон Академиин бүхы эрдэмтэд болон хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэһэн байна. Эдэ үндэр шагналнууд хадаа СССР-эй Наукануудай академи тухай, совет эрдэм наука тухай Коммунис партиин болон Совет правительствын зүгһөө саг үргэлжын оролдолго гаргажа байдагай элитэ шэнэ гэршэ болоно. Мүн энэ хадаа Академиин туйлалтануудые бүгэдэ арадай зүгһөө үндэрөөр сэгнэһэн ушар мүн гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Эхэ оронойнгоо үндэр найдабари болон оролдолгые нэрэтэй түрэтэйгөөр харюулхын, шэнжэлгэнүүдтээ шэнэ амжалтануудые туйлахын, манай орон дотор научно-техническэ болон социальна дэбжэлтые түргэтхэлгэдэ саашадаа эдэбхитэйгээр туһалхын тулада Академиин эрдэмтэд болон хүдэлмэрилэгшэд бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсэ болон оюун бэлигээ зорюулха юм гэжэ тэрэ СССР-эй Наукануудай академиин зүгһөө парти, правительствые найдуулба.

Энэ үдэрһөө хойшо СССР-эй Наукануудай академиин туг дээрэ Ленинэй хоёр орден ялархань. Эдэ шангууд Академидэ онсо удха шанартай.

Октябриин Агуухэ социалис революциин һүүлээр Академиин түүхэдэ болоһон эрид хубилалта Коммунис парти болон совет гүрэниие байгуулагша, асари томо эрдэмтэ Владимир Ильич Ленинэй нэрэтэй холбоотой. Совет Республикада эгээ хүшэр түрүүшын жэлнүүдтэ парти, В. И. Ленин түрүүтэй Совет правительство орон дотор научна шэнжэлгэнүүдые түргэнөөр хүгжөөхын тулада бүхы шухала хэмжээнүүдые абаһан байна.

Совет засагай үедэ Академи танихаар бэшэ болотороо хубилаа. Агуу Октябриин урда тээ тэндэ үсөөхэн лэ эрдэмтэд хүдэлдэг байгаа. Тэрэ үедэ Академи нэгэл багахан институдтай, хэдэхэн обсерватори, лаборатори болон музейнүүдтэй байһан юм. Академидэ 300 хүрэхэгүй шахуу зон хүдэлдэг байгаа. Революциин урда тээ Наукануудай академидэ үгтэдэг тон багахан мүнгэ зөөри Советскэ Союзда эрдэм наукада зорюулагдадаг һомололгонуудтай ябашье сасуулашагүй байна.

Мүнөө үедэ Советскэ Союзай Наукануудай академи дэлхэйн эрдэм наукын айхабтар томо түб болонхой. Тэндэ тон олон научна шэнжэлэлгын институдууд бии. СССР-эй Наукануудай академиин бүридэлдэ 250 шахуу научна эмхи зургаанууд ороно. 160 мянга гаран хүн. тэрэ тоодо 40 мянга гаран мэргэжэл түгэлдэр научна хүдэлмэрилэгшэд Академидэ ажаллана. Айхабтар баян материально-техническэ баазатай болоһон тула тэрэ орёо ехэ асуудалнуудые амжалтатайгаар шэнжэлэн шиидхэнэ.

Россидахи Наукануудай академиин түрүүшын баярай суглаан хуушан стилеэр 1725 оной декабриин 27-до болоһон юм гэжэ элидхэлшэ һануулба. Тэрэ сагһаа хойшо Наукануудай академи түүхэтэ элитэ зам гаталаа.

Росси Наукануудай академиин тогтоһон түрүүшын жэлнүүдһээ эхилэн, математика, механика, теоретическэ болон туршалгын физикэ, астрономи, географи, геологи болон анатомиин талаар нилээд ехэ шэнжэлгэнүүд хэгдэжэ захалһан юм. Мүн болон дэлхэйн эрдэм наукын хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай байгаа.

XVIII зуунай хоёрдохи хахадта Академиһаа гадна һуралсал болон эрдэм наукын шэнэ түбүүд Россидэ бии боложо эхилээ һэн. 1755 ондо Москвагай университет байгуулагдаа бэлэй. Мүнөө тэрэ Ломоносовой нэрээр нэрлэгдэнэ. Харин XIX зуунай эхиндэ хэдэн бусад университет болон дээдэ һургуулинууд байгуулагдаһан юм.

Дэлхэйн наукада үнэтэ ехэ оруулалта хэһэн томо томо эрдэмтэд Академи болон университедүүдтэ тэрэ үедэ үрэ ехэтэйгээр ажаллаа. Ородой агууехэ математигууд Лобачевский, Чебышев, Ляпунов, Марков гэгшэдэй, физигүүд Лебедев болон Поповой, кристаллограф Федоровой, химигүүд Бутлеров болон Менделеевэй, биологууд Бэр, Мечников, Сеченов, Павловай, геологууд Карпинский болон Вернадскиин нэрэнүүдые хүн түрэлтэн хэзээдэшье мартахагүй.

XIX зуун жэлдэ, илангаяа XX зуунай эхиндэ Россида хүгжэһэн революционно-демократическа, харин һүүлээрнь марксистско-ленинскэ нийтын ухаан бодол Эсэгэ ороной интеллигенциин түрүү түлөөлэгшэнэртэ нүлөө үзүүлһэн байна. Демократическа үзэлтэй студентнэр, университедүүдэй түрүү профессор болон багшанар революционно хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг һэн.

Агуухэ Октябриин революци манай ороной ажабайдалые гүйсэд хубилгажа, дэлхэйн түүхэдэ шэнэ үе шата нээгээ гэжэ В. А. Котельников саашань хэлэбэ. Бодото научна теори — революционно марксистско-ленинскэ һургаал түүхэдэ анха түрүүшынхеэ нийтын болон гүрэнэй хүгжэлтын үндэһэ һууринь боложо үгэһэн байна. Эрдэм наука хадаа общественэ хубилган шэнэдхэхэ шухалын шухала нүхэсэл гэжэ тоологдодог болобо.

«Научно-техническэ хүдэлмэринүүдэй түсэбэй тэмдэглэл» гэһэн алдарта хүдэлмэри соогоо 1918 оной апрельдэ В. И. Ленин Академиин үмэнэ айхабтар шухала зорилгонуудые табиһан байна. Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые зүбөөр хубаарилан табиха, арадай ажахые минеральна түүхэй эдээр, хангаха, промышленностиие, хүдөө ажахы болон транспортые электрижүүлхэ тушаа шэнжэлгэнүүдые эрхилхэ гэһэн зорилго табигдаа һэн.

1925 ондо Академи СССР-эй правительствын тогтоолоор «Бүхэсоюзна дээдэ эрдэмтэ эмхи зургаан» гэжэ мэдэрэгдэһэн байгаа. Тиин болон дэлхэйн эрдэм наукын хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай байгаа.

Эндэ социалис байгуулалтын материально-техническэ үндэһэ һууритай болгогдобо, Академиин эмхи зургаанууд тэрэ үедэ ехээр олошоруулагдаа һэн,

Социалис байгуулалтын шухалын шухала зорилгонуудые шиидхэлгэдэ Академиие оиртуулхын, мүн гүрэнэй түбэй эмхи зургаануудтай улам нягта холбоотой болгохын тулада 1934 ондо Академи Ленинградһаа Москва нүүлгэгдэһэн байгаа. Эрдэмэй хэдэн эмхи зургаанууд, мүн Наукануудай академиин президиум ниислэл зөөжэ ерэһэн юм.

1936 ондо урданай Коммунис Академиин институдууд СССР-эй АН-ай мэдэлдэ үгтэжэ, энэнь гуманитарна эрдэм наука хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай байгаа.

Энэ үедэ эрдэмтэд арадай ажахын хүгжэлтын түсэбүүдые табижа бэелүүлхэ хэрэгтэ хабаадалсаа. үйлэдбэриин предприяти болон барилганудтай сэхэ холбоо тогтоогоо һэн. Энэ ушар оронние индустрижүүлхэ, промышленностиие минеральна түүхэй эдээр хангаха, хүдөө ажахые дэбжээхэ, тэрэниие хамтаруулха хэрэгтэ ехэ туһа болоһон юм. Эрдэм наукын түргэнөөр хүгжэһэнэй ашаар совет арад Коммунис партиин хүтэлбэри доро ороноо гээгдэлһээ гаргажа, түрүү орон болгоһон, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда илаха үндэһэ һуури байгуулжа шадаһан байна.

Дайнай жэлнүүдтэ эрдэмтэд болон конструкторнуудай эршэтэ хүдэлмэриин ашаар шэнэ, тэрэ үедөө эгээл эрхим һайн дайшалхы самолёдууд, танк болон ехэ буунууд байгуулагдаһан, сэрэгэй промышленностиие үндэһөөрнь һайжаруулжа, материал алмаха, ажалай бүтээсые ехээр дээшэлүүлхэ арга олдоһон байна. Наукануудай академи ороной зүүн нютагуудта байгаалиин шэнэ баялигуудые бэдэрэн эзэмшэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг байгаа. Тиин дайнай жэлнүүдтэ хэдэн областьнуудай дайсанда эзэлэгдээд байгаашье һаа, оромнай түүхэй эдээр хангагдажа байгаа. Академи, мүн бусад асуудалнуудые шиидхэлгэдэ туһалаа.

Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ Наукануудай академиин түүхэдэ шэнэ шата эхилээ. Манай партиин Ленинскэ национальна политикын ашаар союза республиканудта арадай ажахы дэбжээгдэжэ, соёл болбосорол хүгжэһэн байна. Тингэжэ жараад онуудай эхеэр бүхы союзна республиканудта Наукануудай академинүүд бии болоһон юм.

Мүн СССР-эй Наукануудай академиин доторойшье научна эмхи зургаанууд ехээр хүгжөөгдөө. 1957 ондо тэрэнэй Сибириин таһаг эмхидхэгдэжэ, саашадаа эрдэм наукын айхабтар томо түб болгогдоһон байна. Физикэ, хими болон биологиин шухала асуудалнуудые шэнжэлхэ зорилгоор Москва шадар тусхай шэглэлтэй эрдэмэй түбүүд байгуулагданхай, мүн Уураалай болон Алас Дурнын научна түбүүд эмхидхэгдэнхэй.

Министерствэнүүдэй һалбариин научна шэнжэлгын институдууд, һалбариин академинүүд — В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Хүдөө ажахын наукануудай бүхэсоюзна академи, Медицинын эрдэм ухаанай академи; Педагогическа эрдэм ухаанай академи ехээр хүгжөөгдөө.

Дайнай һүүлээрхи үедэшье манай парти научна шэнжэлгэнүүдые али бүхы талаар хүгжөөхэ, эрдэм наукые социалис байгуулалтада үргэнөөр ашаглаха гэжэ оролдодог байгаа. XXII съезд дээрэ абтаһан партиин программа дотор ингэжэ хэлэгдэнхэй: «Эрдэм ухаа хэрэглэхэ гээшэ общественэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые түгэс ехээр хүгжөөхэ шиидхэхы нүхэсэл болонхой. Эрдэм наука хүгжөөхэ, тэрэнэй туйлалтануудые арадай ажахыда нэбтэрүүлхэ ябадал саашадаашье партиин онсо анхарал оролдолгонь байха юм».

Саашань В. А. Котельников байгаалиин болон нийтын наукануудай талаар һүүлэй үедэ туйлагдаһан эгээл томо шэнжэлгэнүүдэй үрэ дүн дээрэ тогтобо.

Совет математика хэдэн олон асуудалнуудаар мүнөө дэлхэйдэ түрүү һуури эзэлдэг. ЭВМ-үүдые байгуулга, математическа талаар тэдэниие хангалгада, тэрэшэлэн дискретнэ математика гэдэгтэ ехэ амжалтанууд туйлагданхай.

Манай эрдэмтэдэй шэнжэлгэнүүд мүнөө үеын физикын олон шэглэлнүүдые баяжуулаа. Совет наука болон техникэ научна хүсэн боложо, материальна баялигуудые ехээр гулидхаһанайнгаа ашаар атомай эршэ хүсые богонихон болзорто эзэмдэжэ шадаһан байна. Мүнөө атомна электростанцинууд орон доторнай баригдажа эхилэнхэй. Тэдэнэр ороной энергетикэдэ айхабтар ехэ удха шанартай байха юм. Академик Курчатов түрүүтэй хэдэн мэдээжэ совет эрдэмтэд энэ асуудал шиидхэлгэдэ элитэ габьяатай.

Бодосуудай ябадалые айхабтараар түргэдхэхэ асари томо түхеэрэлгэнүүд байгуулагдажа, тон ехэ элшэ хүсэн дотор элементарна частицануудай яажа харилсадагынь нилээд элирүүлэгдэһэн байна. Тиин хүтэлбэрилэгдэдэг термоядерна синтез болон магнитогидродинамическа генераторнуудай асуудалнуудые шэнжэлхэ талаар совет эрдэмтэд түрүү һуури эзэлдэг. Мүн физикэдэ хабаатай бусад олон ехэ асуудалнуудаар элитэ амжалтанууд туйлагданхай.

Химиин талааршье ехэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Үнэтэ шэнжэ шанарнуудтай шэнэ неорганическа материалнууд бии болгогдожо, энэнь шэнэ техникэ хүгжөөлгэдэ шиидхэхы удха шанартай байгаа юм. Минеральна түүхэй элэй олон янзануудые бүйлүүлхэ, үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые нилээд нарижуулха арга олдоо. Мүн совет эрдэмтэд металлургида хэдэн шэнэ зүйлнүүдые нээгээ.

Органическа химидэ, тэрэ тоодо углеводородой химидэ туйлагдаһан амжалтанууд нефть болон байгаалиин газые шэнэ ёһоор болбосоруулха арга олгоһон байна.

Һүүлэй үедэ биологическа эрдэм наука эршэмтэйгээр хүгжэжэ байна. Тэрэшэлэн Газар тухай эрдэм наукада ехэ үрэ дүн туйлагданхай. Һүүлэй үедэ Газар дорохиие шэнжэлгэдэ геофизическэ методууд үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоо. Геологическа болон геохимическэ шэнжэлгэнүүдтэй хамта эдэ методууд бүмбэрсэг доторхи гүнзэгы байдалые мэдэхэ, Газарай геологическа түүхые мэдэхэ талаар манай эрдэмые баяжуулһан байна. Энээнэй ашаар малтамал бэдэрэлгын хүдэлмэриие научна түсэбэй ёһоор дэлгэрүүлхэ арга олдоо.

Дэлхэйн океан болон атмосферые шэнжэлгэдэ ехэ хүдэлмэринүүд хэгдэнэ. Тэдэнэй ашаар уһан дорохи айхабтар ехэ баялигууд бүри һайнаар ашаглагдаха, мүн сагай уларилые удаан болзороор уридшалан мэдэлгые һайжаруулха арга олдохо юм.

Замбуулинай дайда эзэмдэлгэдэ Советскэ Союз эхи табижа. Циолковскиин бодолнуудые бодото дээрэнь бэелүүлжэ захалаа һэн. Манай орон дотор Газарые тойрон дабшадаг түрүүшын хэмэл одон табигдаа һэн. Совет хүн анха түрүүлэн Газарые тойрон дабшаа. Мүн совет хүн эгээ түрүүлэн замбуулинай дайдада онгосоһоо гараа. Һара болон эгээн дүтын планетэнүүдые космическа автомадуудай хүсөөр шэнжэлэлгэдэ ехэ алхамууд хэгдэнхэй. «Союз — Аполлон» гэжэ хамтын нисдэлгын үедэ манай замбуулиндахи техникын эрхим һайн байпаниинь харагдаа һэн. Советскэ Союзай наука болон промышленностьда туйлагдаһан эдэ амжалтанууд манай ороной хэдэн элитэ эрдэмтэдэй, түбхын түрүүндэ академик Королевой нэрэтэй холбоотой.

Замбуулиндахи шэнжэлгэнүүдэй ашаар алас холын телевизионно холбоон байгуулагдаа, сагай уларил уридшалан мэдэхэ албан һайжаруулагдаа.

Нийтын эрдэм наукануд ехээр хүгжөөгдөө. Совет хүнүүдые марксистско-ленинскэ үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ, манай общественэ соёлые хүгжөөлгэдэ тэдэнэр айхабтар ехэ үүргэ дүүргэнэ. Һүүлэй үедэ экономическа наукын талаар шэнжэлгэнүүд улам ехээр хэгдэдэг болонхой. Мүнөө үедэ боложо байгаа научно-техническэ эрид хубилалтын үедэ ажахые эрхилхэ тушаа, мүн социалис үйлэдбэриин ашаа үрые дээшэлүүлхэ асуудалаар, тэрэшэлэн арбадахи табан жэлэй түсэбые болон бүри холын түсэбые зохёон табилгада совет экономистнууд ехэ амжалта туйлаа.

Совет эрдэмтэдэй зүгһөө дэлхэйн социалис байгуулалтын шухала асуудалнуудые, капиталис оронуудай болон бэеэ даанхай замда ороһон оронуудай хүгжэлтын асуудалнуудые шэнжэлгэдэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа.

Академиин эрдэмтэд философиин түүхээр томо зохёолнуудые бэшээ. Мүн социалис демократи үргэдхэхэ, социалис хуули сахилгые бэхижүүлхэ тушаа шэнэ зохёолнууд бэшэгдээ.

Совет түүхэшэд социалис байгуулалтын түүхэ шэнжэлнэ, КПСС-эй дүй дуршэл согсолно, Агуухэ Октябриин революциин түүхэ. 1941—1945 онуудтахи Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай түүхэ болон Эсэгэ ороной ба бүхэдэлхэйн урданай түүхэнүүдые шэнжэлнэ.

«СССР-эй Наукануудай академиин 250 жэлэй ой тухай» гэһэн 1973 оной октябрьда абаһан тогтоол соогоо КПСС-эй Центральна Комитет манай эрдэм наукые үндэрөөр сэгнэһэн байна. Энэ үндэр сэгнэлтыень хүлеэн абаха зуураа, эрдэм наука улам һайнаар эмхидхэхэ, тэрэнэй аша үрые дээшэлүүлхэ талаар үшөөл хэхэ юумэн бии гэжэ бидэнэр һайн мэдэрнэбди.

Наукануудай академи партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэлтэ болгон, байгаалиин болон нийтын наукануудые саашадань эршэмтэйгээр хүгжөөхэ, научна шэнжэлгэнүүдые бодото байдалда түргэнөөр нэбтэрүүлхые оролдохо, эрдэмтэдэй ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, научна эмхи зургаануудые шэнэ шэнэ прибор болон түхеэрэлгээр хангаха, автоматикын хэрэгсэлнүүд болон мүнөө үеын тоололгын техникые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ юм гэжэ В. А. Котельников найдуулба.

Элдэб ороной эрдэмтэдэй зохёохы холбоо харилсаан дэлхэйн наукын хүгжэлтэдэ ехэ туһа хүргэдэг. Мүнөө иимэ харилсаан айхабтар ехэ хэмжээндэ хүрэнхэй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Наукануудай академи 108 гүрэнэй эрдэмтэдтэй наукын элдэб талаар холбоотой болонхой. Илангаяа аха дүү социалис оронуудай эрдэмтэдтэй нягта холбоотойбди. Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалай улам һуларжа байһан үедэ научна холбоо харилсаа улам ехээр хүгжөөгдэхэ зэргэтэй.

Академиин эрдэмтэд эб найрамдал батадхахын түлөө, уласхоорондын байдал һуларуулхын түлөө эдэбхитэйгээр оролдодог.

Мүнөө үедэ эрд общественэ ажабай хабтар ехэ үүргэ Саашадаа энэ үүр ехэ болохо гэжэ тельников үгынгөө дэ хэлэбэ. Наука тэ коммунизмын но-техническэ үндэ амжалтатайгаар коммунис общество ха бодото эрхэ ну гуулна.

Партиин XXIV зүгһөө совет наук табиһан харюусалга гонуудые, тэрэшэл съездын тодорхо зорилгонуудые ам гаар бэелүүлхын Академиин эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд лаа, эрдэм бэлигээ гүй гэжэ Президент дүүргэгшэ СССР-эй нуудай академиин ряар совет арадые, нис партиин Ленин ральна Комитет б правительствые найд

В. А. Котельников хэл нэгэнтэ бэшэ шалгаар таһалдаг

* * *

Москвагай «Сер лот» заводой булад лагша, Социалис Герой **В. В. Клюев** хүдэлмэришэн анги Курска областиин Советов» колхозой нер, Социалис А рой **И. И. Душин** таряашадай зүгһөө, гай 52-дохи һ багша **М. П. Демид** теллигенциин зүгһөө эрдэмтэдые амарша

(Эсэгэ оронойнгоо хэйн эрдэм наукы бэшэгтэ үсөөн бэшэ мо хуудаһануудые академеэрээ совет горхохо ёһоороол но гэжэ эдэнэр хэлэ деми. совет эрдэм на хы хүдэлмэрилэгшэ хы шэнэ амжалтану лан, КПСС-эй XXV нэрэтэй түрэтэйгөөр коммунис байгуулал рэгтэ ехэ хубитая гээд этигэн найдажа наа мэдүүлээ. Со хүгжэлтэ дэбжэлтын нүхэсэл болохо совет наукые хүгжөөхэ үргэлжын анхарал һанайнь түлөө ор Коммунис партидаа, гүрэндэ, нүхэр Л. И. невтэ халуун баяр б хүргэбэ.

Удаань үгэ СССР-эй АН-ай гэшү респондент Г. К. С СССР-эй Наукануудай демиин нэрэдэ олон амаршалганууд ороо г дээсэбэ.

СССР-эй Наукануу демиин 250 жэлэй ой рюулагдаһан баяр ё заседанида хаба КПСС-эй Центральна тедтэ, СССР-эй Верхо ведэй Президиум СССР-эй Министрнүүд ведтэ зорюулһан ам гын бэшэг айхабтар жэлтын оршон байдал лан абаһан байна.

(ТА

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

ТАРЯА ХУРЯАЛГАДА ЭРХИМЛЭБЭ

Кабанскын аймагай «Шергинский» совхозой механизаторнууд таряа хуряалгаяа сум дүүргэнхэй. Түрүү комбайнернууд Буряадай АССР-эй габьяата механизатор Лаврентий Заяханов, Иван Шадрин, Григорий Дубинин, Юрий Тугарин, Ажалай Улаан Тугай ордено Александр Тыхенов гэгшэд юһэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы оной таряа хуряалга дээрэ эрхим дүнгүүдые түйлаа. Совхозой дүй дуршэлтэй болоһон комбайнер, КПСС-эй гэшүүн, колхозой парткомой гэшүүн Юрий Семенович Тугарин 8 мянган центнер таряа сохижо, совхоз соогоо эрхимлэбэ.

Мүнөө совхозой механизаторнууд намарай паар хахална.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: таряа хуряалгаар совхозой чемпион Юрий Семенович Тугарин.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ВИТИМ МҮРЭНЭЙ ЭРЬЕДЭ

Тала дайдын дундуур, хада ууланнуудай хоорондуур сэнхир уһаяа салгидхан асарһан Витим мүрэнэй үндэр эрьедэ зогсонобди. Хойто Муяын шэлэнүүд тээһээ һулаханаар һэбшээлнэ. Зуун жэлнүүдэй нарһан, шэнэһэн модод аалин, аалин найгалзажа, хэтынгээ аялга дуу хүгжэмдэнэ. Александр Юдкевич хүхэрэн манарһан холо руу шэртэн, дуугай зогсоно. Александр Юдкевич ямар бодолдо эзэлэгдэнэ хаб? Магад Витим мүрэнэй ерээдүй тухай шэбшэнэ ёһотой. Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада Витим мүрэнэй эрьедэ эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэһэн Александр Юдкевичэй шэбшэхэ, бодомжолхо юумэн олон ааб даа.

Хүн зондо ямаршье туһа асарангүйгөөр зуун жэлнүүд соо бурьялан харьялан урдаһан Витим мүрэн дээрэ ГЭС барижа, зэрлиг дошхон энэ мүрэниие хазаарлаха гэһэн зорилго табигдаа юм.

Хэдэхэн жэлэй саана инженер-гидрогеолог Александр Юдкевич бүлэг мэргэжэлтэдтэй хамта холын хойто нютаг ерэжэ, шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэжэ ороо бэлэй. 1 миллион 500 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ үгэхэ ГЭС-ые али багта баряа һаа, аша үрэ ехэтэй байхаб? Зундаа гэдэдэггүй сэбдэг хүйтэн газарта хайшан гээд энэ ехэ ГЭС бариха хэрэгтэйб? Эдэ бүгэдэдэ Александр Юдкевич харюу үгэхэ ёһотой байгаа бшуу. Хэдэн жэлэй туршада Витим мүрэнэй зэрлиг хүсые, эндэхи байгаалиие шэнжэлжэ үзэһэн байна. Урдань «алта малтаашадай» ажаһууһан багахан гэрхэнүүдые заһабарилжа, зохид байрануудтай болоо һэн. Мүнөө эндэ геологууд, инженернүүд, хүдэлмэришэд олоороо ерэжэ байнхай. Эдэнэй хэхэ юумэн тон ехэ. Александр Юдкевич бүхэли үдэрөө Витим мүрэнэй эрьедэ үнгэргэдэг. Газар үрэмдэгшэдэй хэжэ байһан ажалые ехэл наринаар шалгадаг. Мүнөө Александр Юдкевич дуугайхан Витим мүрэнэй эрьедэ зогсоно.

Үндэр томо бэетэй, үргэн сээжэтэй энэ хүниие харахадаа ёһотойл баатар хүн гэжэ һанахаар. Мүнөө дүшэ наһанай богоһо алхаад ябана. Гэбэшье үшөөл залуугаар харагдана. Александр Юдкевич энэ наһан соогоо нилээд ехэ ажал хүдэлмэри хэһэн хүн ааб даа. Дээдэ һургуули дүүргэһэн залуу мэргэжэлтэн Александр Юдкевич Салихард нютагта ерэжэ, ехэ барилгада хабаадалсаһан юм. Удаань Вилюйскэ ГЭС-эй проект зохёолсожо, энэ ГЭС-ые бариха хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа бэлэй. Мүнөө энэ станциин электрын галай элшэ хүсэн оронoймнай хойто нютагуудта носоно. Александр Юдкевич шэнэ барилгануудта хабаадалсаха гэһэн зорилго үрдаа табидаг һэн. Тингэжэ холын Витим мүрэн дээрэ ГЭС барилсаха зорилготойгоор хүрэжэ ерээ бэлэй. Эндэ хэхэ ажал тон ехэ байба.

Хүнэй ябажа үзөөгүй зэрлиг тайга. Дошхон урасхалтай Витим мүрэн. Энэ мүрэниис һайса шэнжэлжэ үзэхэ даабари абаһан Александр Юдкевич түрүүшын үдэрһөө эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ ороо бэлэй. Витим мүрэн дээрэ баригдаха ГЭС-эй проект зохёогдоһон юм. Гидрогеолог Александр Юдкевич энэ ГЭС бариха таатай зохид газар бэдэржэ байна ха юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг геологошэнжэлэлгын партида 40-өөд хүн хүдэлнэ. Эдэнэр шэнжэлэлгын ехэхэн хүдэлмэри хэһэн, хэжэшье байна.

Энэ ГЭС-эй удха шанарынь тон ехэ юм. Витим мүрэн дээрэ баригдаһан станциин элшэ хүсөөр республикымнай хойто аймагуудта баригдаһан промышленна предприятинууд, һуурин тосхонууд гэрэлтүүлэгдэхэ юм. Энэ ГЭС-эй элшэ хүсэн дээрэ Байгал-Амарай түмэр зам баригдажа эхилхэ ёһотой. Тинмэһээл Александр Юдкевичэй хүтэлбэрилдэг партиин мэргэжэлтэд үдэр һүни илгангүйгөөр шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэжэ байна. Тэрэнэй партида Братска, Эрхүүгэй, Красноярскын асари ехэ ГЭС-үүдэй барилгада хабаадалсаһан мэргэжэлтэд олон бии. Тэдэнэй дунда топографууд, геодезистнүүд, геологууд гидрогеологууд, геофизигүүд олон. Эдэнэр Витим мүрэнэй урасхалые, тэрэнэй оёорые, уһанайнь нюрууе сум шэнжэлжэ үзөө.

Эндэ гидрогеологуудай бүлэгые даагша Алексей Федорович Фроловтой танилсабабди. Энэ мэргэжэлтэн Усть-Илимэй ГЭС-эй барилгада хабаадалсаһан юм. Мүнөө Александр Юдкевичтэй Витим мүрэнэй эрьедэ шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэжэ байна.

— Би арбан табаад жэлэй саана Витим мүрэн дээрэ шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэһэн хүм. Мүнөө дахяад нинэ ерэхэ аза талаан тудаба. Ойрын жэлнүүдтэ эндэ хүсэ ехэтэй ГЭС баригдахань гэжэ гидрогеолог А. Ф. Ф лов хэлэнэ.

Витим мүрэн дээрэ даха ГЭС-эй проект зох мэргэжэлтэд мүн ерэнхэй. Проект зох главна инженер Генна Иванович Максимовтай нилсабабди. Г. И. Макси ерээдүйн ГЭС-эй удха тухай дэлгэрэнгыгээр бэ. Витим мүрэн дээрэ са станци бэшэ, үшөө станцинууд баригдахаар раалагдана. Зэрлиг мүрэн хазаарлагдажа, зондо алба хэдэг боло Мүнөө Витим мүрэнэй дэ оронoймнай бэрхэ жэлтэд ерээд, шэнжэлэ хүдэлмэри хэжэ байна юм.

Александр Юдкевич, Г надий Иванович Макси Алексей Фёдорович Ф орон соогуураа олохон үүдые барилсаһан шадабаритай мэргэжэл үдэр һүниие илгангүй жэ байна. Ойрын жэл Буряад ороной хойто та хүсэ ехэтэй ГЭС бари жа, зэрлиг тайгын Ильичэй гэрэл носохонь

А. РУМЯНЦ

Советүүдэй хүдэлмэри

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ҮЕДЭ

...алшадай депутадуудай ...ын сомоной Советэй ...дэ хоёр ажахы — ...тын 8» колхоз, Оронгын совхоз оролсодог. Юһэ... табан жэлэй түсэб дүүр... талаар дурсагдаһан ...нуудай ямараар ажал... байһан тухай, ээлжээ... ашанинуудай али зэр... дүүргэгдэжэ байһан ту... асуудалнууд манай сомо... Советэй ээлжээтэ засе... сессинүүдтэ саг соогоо ...н хэлсэгдэжэ байдаг.

...нэ жэлэй үбһэ хуряалгын ...ын урда тээ ээлжээтэ ...дани зарлажа, сабшаг... үбһэнэй шанар шалга... депутадуудай пост бай... ...һан байгаабди. «Мар... 8» колхозой депутадуу... постые комплексно бри... бригадир, колхозой тү... ...шын орлогшо Инно... Романович Торгашин хүтэлбэрилөө. Энэ постдо колхозой жолоошон Нетёсов эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байна. Нүхэр Нетёсов өөрынгөө уялга дүүргэхын хажуугаар хуряалгын шанар шаринаар шалгалсаһан, техникэ бэлдэхэ, харууһалха ажалда хабаадалсаһан байна.

Оронгын совхозой депутадуудай постнуудые А. Г. Цыремпилов, В. В. Собенников гэгшэд толгойлһон байна. Нүхэр Цыремпилов 1-дэхи отделенидэ хүдэлхэдөө Зопхолов, Раднаев гэгшэдэй даадаг хоёр звеногойхидой хэһэн ажалай шанар шалгаа.

Хоёрдохи отделениин тракторна бригадын бригадир В. В. Собенников үбһэ хуряалга дээрэ эмхидхэгдэһэн депутадуудай пост толгойлоо. Постын гэшүүд бэлдэгдэжэ байһан үбһэнэй шанар шалгаха гол уялгатай байгаа.

Үбһэ хуряалгын хүдэлмэридэ эмхидхэлэй горитой дутагдалнуудые шалгалта элирүүлээ. Тэдэнэй гол шалтагааниинь гэхэдэ, Оронго нютагай намаглиг газарнуудай үбһэ ногооe гар хажуураар сабшаха ёһотой байгаа. Гэбэшье, гар хажуурай үгы байһанһаа шалтагаалан, намаг газарай үбһэн хүсэд сабшагдаагүй. Гадна гар хажуурнуудые үбһэ хуряалгын эхилхэһээ холо урид хабар, зунай үедэ бэлдэхэ ёһотой байгаа бшуу. Депутадуудай постын гэшүүд энэ жэлэй үбһэ хуряалгын үедэ гараһан дутагдалнуудые хараадаа абажа, ерэхэ жэлэй хуряалгада иимэ алдуунуудые дабтахагүй гэжэ совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ дурадхаһан байна.

Үбһэ хуряалгын үшөөл дүүрээдүй байхада, таряа хуряалга эхилжэ, сомоной Советэй ээлжээтэ сесси дээрэ ороһоной тоог, хартаабха хадагалха газарнуудай хэр зэргээр бэлдэгдэһэн тухай асуудалнууд зүбшэгдэһэн юм.

Ээлжээтэ сессидэ бэлдэхын урда тээ хоёр ажахыда шалгалта боложо, Оронгын совхозой хартаабха хадагалха газарай ехэ тулюур байдалтай байһаниинь элирүүлэгдэжэ, тус асуудал сесси дээрэ шангаар хэлсэгдэһэн байна.

Хоёр ажахыда бии байһан ороһоной тоогууд гол түлэб бэлэн болонхой гэжэ сессидэ хабаадагшад заагаад, Оронгын совхозой хартаабха хадагалдаг газарые дары заһабарилха шухала гэһэн шиидхэбэри абаһан юм. Сессиин шиидхэбэрие дүүргэлтэ болгон дары заһабари хэгдээ: «хартаабхын хүлдэхэгүйн тула дээрэһээнь шорой хаягдажа дулаалагдаа, элдэб сохо хорхойнуудые хордохын тула дезинфекци хэгдээ, дулаан уурал оруулдаг калориферүүд тодхогдоо. Бункернуудтань һэрюусүүлгын тусхай соргонуудай табигдаһанай ашаар, хартаабхын хадагалагдадаг газарта саг үргэлжэ дулаан сэбэр агаар оруулагдадаг болоһон байна. Үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо энэ жэлдэ нилээд ехэ хартаабхын үрэһэн хаагдаба. Түсэбэй ёһоор энэ жэлдэ 2.500 центнер хартаабхын үрэһэн хаагдаха ёһотой аад, мүнөө 2.200 центнер хаагдаад байна.

Августда болоһон сомоной Советэй сесси дээрэ ороһо таряа хуряалгада хабаатай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Хуряалгын шанар шалгаха депутадуудай тусхай постнууд эмхидхэгдэһэн байгаа. Оронгын совхозой нэгэдэхи отделениин таряан ажалай бригадада эмхидхэгдэһэн депутадуудай постые энэ совхозой агроном овощевод Зинаида Павловна Батуева ударидаһан байна. Буряадай АССР-эй габьяата агрономой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн энэ эхэнэртэ хуряалгын үедэ хэдэн хүн туһалаа. Тэдэнэй тоодо совхозой эрхим механизатор комбайнер Самдан Гомбоев Ринчин хүбүүнтээ, Будаев, Банзаров болон бусад оролсоно.

Арадай һунгамалнууд сомоной Советэй ээлжээтэ сесси болон заседанинуудта абтаһан шиидхэбэри заатагүй дүүргэхэ зорилгоор зохихо хэмжээнүүдые абана.

С. МАДАЕВ,
ажалшадай депутадуудай Оронгын сомоной Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

...одой түрүүшын революциин 70 жэлэй ойдо

...АБАЙКАЛИ ...05 ОНДО

...йска географ Уиль... Диксон Забайкали тухай ... бэшэһэн байдаг: «...эйн энэ хубн хадаа ... болбосоролһоо эгээл ... газар». Гэхэтэй хамта, ...уун жэлэй эхеэр Забай... түмэр харгын бии бо... ...һоо хойшо Диксондол ... бодогшод һанал бо... хубилгаха баатай бо... юм. Юуб гэхэдэ, эндэ ...шленность түргэнөөр ...

С. ОСТРОУМОВ,
АПН-эй корр.

«ДРУЖБА» МАГАЗИНДА

Москва. Горькиин нэрэмжэтэ үйлсэ. Эндэ хотын эгээл хүлгөөтэй газарта, совет агууехэ уран зохёолшын нэрэмжэтэ үйлсэдэ номой «Дружба» гэжэ магазин оршодог. Эндэ аха дүү 11 ороной — Болгари, Венгри, ГДР, Польшо, Румыни, Чехословаки, Югослави, Монгол, КНДР, ДРВ болон Куба — номууд, альбомууд, открытканууд, грампластинканууд худалдагдадаг.

Элдэб наһанай, элдэб мэргэжэлтэй хүнүүд эндэ ерэжэ, номуудые худалдан абана. Тэдэнэй дунда түүхэ, искусство, хэлэ шэнжэлэгшэдшье бии, студентнүүд илангаяа олон. Магазинай жэлдэ шэнэ номууд үдэр бүри ородог.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: номой «Дружба» гэжэ магазин.

АПН-эй фото.

Арадай хиналтын булан

ЯЛА АШАГДАА

Таряа хуряалгын шанар шалгажа үзэхэдэ, зарим ажахынуудта ороһо таряанай үрилтэ хоролтодо ороходо ушар үзэгдэбэ. Жэшээнь, Бэшүүрэй совхозой Дабаатын бригадын комбайнернууд Б. Ц. Цыбикмитов, В. П. Кауров гэгшэд хэбтэшэһэн 27 гектар шэниисэ хүсэд тааруулагдан зохёогдоогүй комбайнаар сэхэ хуряахадаа, дүрбэлжэн метр бүхэндэ 45—47 хоолос гээһэн байба. Тингэжэ тэдэнэр гектар бүрнин ургасын 15—20 процентые үрилтэ хоролтодо оруулһан болоно. Мүн Хёлгын совхоздо 35 гектарай таряан иимэрхүүгээр хуряагдажа, нилээд ехэ хэмжээнэй ороһон гээлтэдэ ороо.

Шалгалтаар элирүүлэгдэһэн дутагдалнууд аймагай арадай хиналтын комитедтэ харагдажа, Дабаатын отделениин агроном Б. Д. Дагбаев — 117, Хёлгын совхозой ахамад агроном С. Н. Петров, отделениие эрхилэгшэ С. М. Унагаев гэгшэд 94—78 түхэригэй ялада унаа.

Тус ажахынуудай хиналтын бүлэгүүдэй түрүүлэгшэнэр Б. Б. Дымбрылов, О. К. Кондаков гэгшэдтэ ажалаа эрид һайжаруулха заабари үгтөө.

С. ГОНСОРУНОВ,
Бэшүүрэй аймагай арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.

НОМОЙ ШЭНЖЭЛЭЛ

„ДҮҮГЭЙ АМИ НАҺАН"

Уран зохёолшо Ц. Ж. Дамдинжапов нилээд олон ном гаргуулһан, мэдээжэ болоһон хүн. Сэдьхэлэй халуун ульһатайгаар бэшэһэн, зүрхэ хүдэлгэмэ «Алтан бэһэлиг» гэжэ туужань онсо илгаржа, олоной магтаалда хүртэһэн байдаг.

Мэнэ һаяхан энэ уран зохёолшымнай «Дүүгэй ами наһан» гэжэ шэнэ тууя хэблэлһээ гараба. Хэмжээгээрээ ехэшье, һониншье, уншагшадта һайшаагдаха ёһотой. Хорёод оноор ангиин шанга тэмсэл соогуур, большевигүүдэй ударидалга доро Хэжэнгэ нютагта Совет засаг бэхижүүлэн хамгаалһан тухай түүхэтэ тууя мүн болоно.

Шэтэ хотын хубисхалшад, коммунистнуудай ударидалга доро хүмүүжэжэ, шэнэ хубисхалта үзэл һайшаан дагаһан буряад студентнэрэй нэгэн болохо Ванган Базаржапов нилээдгүй суглаа, митингдэ хабаадажа, улас түрын удхатай даабари дүүргэжэ, эдэбхитэй залуушуулай нэгэн болоно. Тэрэ үеын һамаргаан соогуур төөрижэ, буруу үзэлтэй хүнүүдые илгаруулха, зүб харгыда оруулха даабаритай Ленин багшын үзэл һургаал Агуу Октябриин хубисхалай уг зорилго бүримүһэн һайшаажа, энэ һайхан хэрэгтэ бүхы бэлиг шадабаряа зорюулна. Халуун шулуу нилээд долёоһон, ажабайдал яһала мэдэхэ, дүршэлтэйшье болоод ябахадань, Шэтэ хотын большевигүүд Базаржаповта шухала даабари үгэжэ, Хэжэнгэ нютагтань эльгээнэ.

Ванган Базаржапов нютагтаа ерэжэ, эндэхи эрхэ байдалтай дүтөөр танилсажа, аша туһатай юумэ хадуужа абана. Тиигэжэ ревкомдо хүдэлэгшэдтэй, имагтал ёһото бэрхэ большевигүүдтэй нүхэсэн, Шэтэһээ нэмэжэ эльгээгдэһэн ород хубисхалшадтай хамта ангиин шанга тэмсэл соогуур арад зоноо зүб ударидалсан, Хэжэнгэдэхи балгадай хүдэлөө даралсажа, Совет засаг бэхижүүлэлсэнэ.

Энэ ном соогоо Байгалай үмэнэхи хубисхалшадай түб байһан Шэтэ хотын партиина организациин үүргэ яһала тодоор харуулаа. Мэдээжэ большевигүүдэй эндэ хубисхалай мандахые ударидаһаниинь элитэ ха юм. Тингэжэ түрүү хүбүүд, басагад хараа байтар хүмүүжэн ургажа, саашадаа хубисхалай хэрэгтэ ами бэеэ зорюулна.

Хоца Намсараевай «Үүрэй толон» гэжэ роман соо Цыремпил Должод хоёрой Шэтэдэ хүдэлжэ ургаһаниинь мүн баһа өөрын ушартай байха. Эрхим хүбүүдэй замаар ошоо ха юм. Шэтэ хотын партиина организациин дэргэдэ урган гараһан буряад революционернүүд тухай манай буряад уран зохёол соо ехээр бэшэгдээгүй шахуу байһан гээшэ. Энэ дутууе Ц. Дамдинжапов ном соогоо хүсэлдүүлбэ гэхэдэ алдуу болохогүй.

Хэжэнгэдэ болоһон балгадай хүдэлөөн, Боржогор Санданай муу муухай ааша тухай, мүн тус хүдэлөөнэй гараһан шалтагаан болон балгадай зэрлиг хэрзэгы ябадал, тиин тэдэнэй хосорон һүнэжэ дарагдаһан тухай автор тон зүбөөр, уран хурсаар зураглан харуулаа.

Балгадай хүдэлөөе али бүхы талаһаань гүйсэд шэнжэлээгүй, тиигэхэ мүртөө һайса мэдэхэгүй зарим хүнүүд балгадай хүдэлөөе ехэдхэн дэбэрээжэ, Японой империалистнартай холбоо.

Социалис революциин дайсад мухар һүзэгтэниие мэхэлжэ, Боржогор Сандание бэедээ татан, даяанша хүндынь хэрэглэн, залуу Совет засагтай тэмсэхэ хүсэн болгохо гэһэн һэдэлгэнь мэдээжэ һааб даа. Санданай зэрлиг муухай ааша хорин буряадта тараа, һайшаагдаа бэшэ, харин иимэ ёһо буруу хүдэлөөн богонихон сагай туршада үндэһөөрөө сарагдаһан, ударидагшадынь зэмээ хуулиин зэргээр амсаһан юм.

«Дүүгэй ами наһан» гэжэ тууя болбол залуушуулые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ туһатай ном болоо. Дайсанай гарһаа унаһан Ванганай хайрата дүү Мытып-Доржи хүбүүнэй зан абари, зориг хүсэл тухай, тиин хамтын хэрэгтэ хабаадалсажа, баянай барлаг ябагшад Петиин, Мархуу хүбүүнэй хүндэ байдал тухай, мүн хубисхалша Дмитрий Чиркинэй бага наһан тухай сэдьхэлээ хүдэлгэнгүй уншахьш аргагүй байна. Сэлмэг һайхан бодол хүнэй сэдьхэлдэ бадаруулхань дамжаггүй.

Шэтэдэ һуража байһан студентнэр сугларжа, коммунис хүмүүжүүлгын удха шанартай хөөрэлдөө хэдэг байгаа. Нэгэтэ Ванган Базаржапов Бальжан хатан тухай домог хэлэжэ, нүхэдөө һонирхуулна. Шэлдэй Занги, Бабжа-Булад баатар тухай домогууд хүнэй сэдьхэлдэ, ухаан бодолдо мүхэшэгүй баатаршалга түрүүлжэ, аман зохёолой хүмүүжүүлхы удхатайе элирүүлэн харуулна.

Ород, буряад революционернүүдэй хани барисаан, Сурмаа басаган Ванган хоёрой инаг дуран, Ванганай эхэ эсэгын энэрхы һайхан сэдьхэл уран хурсаар, сэдьхэл доһолгон хүдэлгэмөөр бэшэгдээ.

Манай уран зохёолшо Цырендоржо Жанабадараевичта бүри һонирхолтой ном бэшэжэ, уншагшадайнгаа магтаалда саашадаа хүртэхыень хүсэе!

Ц. НОМТОЕВ,
уран зохёолшо.
Яруунын аймагай Үльдэргэ нютаг.

СОВЕТ ОРОН: ШЭНЭ ҺОНИН

СЕЯЛИЭНҮҮД ДАХИНАА ПОЛИДО ГАРАБА

ДУШАНБЕ. (ТАСС-ай корр М. Маджидов). «Таджикплодоовощ» гэжэ түбэй управлениин харьяата тусхай шэглэлтэй ажахынуудай полинууд дээрэ тарилгын агрегадууд дахинаа гараба. «Варзоб» ба Назаровай нэрэмжэтэ совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд «үбэлэйнгөө тарилга» республика доторoo эгээн түрүүлэн эхилбэ. Баян ургаса үгэдэг морхооб ба һогинын үрэһэн таригдажа байна.

Байгша ондо Таджикистанай ажахынуудта «үбэлэй» овощ мянга гаран гектар талмай эзэлхэ юм.

ТАРЯАШАДАЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

БАРНАУЛ. (ТАСС-ай корр. Н. Карасев). Алтайн хизаарай Смоленскэ районой түбтэ таряашадай алдар солын хүндэлэлдэ туг үргэгдэбэ. Энэ районой совхозууд гүрэндэ ороһо худалдалгаар арадай ажахын түсэб үлүүлэн дүүргээ. Эгээн һайн шанартай 50 мянга гаран тонно шэниисэ элеваторнуудта оруулагданхай. Районой ажахынууд үрэһөөр өөрыгөө хангаад, үшөө гүр... ороһо тушаажа үргэлжэлһөөр. Энэмнай түсэбһөө гадуур таряа худалдажа байһан Алтайн хизаарай хоёрдохи район болоно.

Сентябриин һүүл багта нарата үдэрнүүд тогтожо, комбайнернууд һүүлшын табадахи миллион гектарай таряа хадажа эхилээ. Локтевско районой «Страна Советов» колхозой Александр Дрейтын оньһожоруулагдамал звено таряа хадалга дээрэ шалгарһан байна. Тэрэ таряа хуряалгын эхилһэнһээ хойшо 52 мянган центнер ороһо сохёо. Гэбэшье мүнөө хизаарай комбайнернуудай мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана.

БЕЛОРУССИИН СААХАР

МИНСК. (ТАСС-ай корр. Б. Балышев). Скидельскэ, Жабинковско саахарай заводуудай коллективүүд Белорусси дотор түрүүлэн шэнэ ургасын свекло буйлуулан болбосоруулжа захалба.

Программна жолоодолготой центрифуганууд тус һалбариин предприятинуудта нэмэгдэн тодхогдоо. Скидельскэ заводто улам хүсэтэй түхеэрэлгэнүүд тодхогдоһон, вакуумна аппарадууд һэльбэн шэнэлэгдэһэн байна. Энэнь сүүдхэдээ свекло болбосоруулгые 100 тонннодо хүргэхэ арга олгоно.

СОЯ ЭДЕЭШЭБЭ

ВЛАДИВОСТОК. (ТАСС-ай корр. И. Палатов). Приморийн колхоз, совхозууд хизаарай хүдөө ажахын гол ургамал болохо сояые хуряажа эхилбэ. «Юбилейная», «Приморская — 494» сортын түргөөр эдеэшэдэг энэ ургамал хуряагдажа байна. Эдэ сортнууд юрынхиһөө хоёр долоон хоногоор урид эдеэшэдэг юм. Эдэ бүгэдэ бобово ургамал үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ, хуряалгын хүдэлмэриие богони болзорто үнгэргэхэ арга олгоно.

Энэ жэлдэ 150 мянга гаран гэхэ гү, али хизаарай тарилгын талмайн дүрбэнэй нэгэ хубида соя таригдаһан байгаа.

АЛАС-ДУРНЫН ШУБУУНАЙ ФАБРИКА

ХАБАРОВСК. (ТАСС-ай корр. М. Ханух). Ороноймнай зүүн хубида Алас-Дурна зүгэй шубуунай ехэ фабрика проектна хүсэндөө болзорһоо урид оруулагдаа. Тус фабрика «эрхим» сэгнэлтэтэйгээр болзорһоо хоёр дахин урид апаглалгада үгтэбэ.

Шубуунай фабрика жэлдээ 131 миллион үндэгэ үгэхэ байна. Энэнь хизаарай хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжые бүрин хангаха юм. Тэрээнһээ гадна, фабрика жэл соо 9 мянган центнер эрхим шанартай мяха үйлэдбэрилэн гаргахаар хараалантай.

ШЭНЭ АППАРАТУРА БҮТЭЭГДЭНЭ

РИГЭ. (ТАСС-ай корр. Д. Гефтер). Суута «Спидолын» түхэлтэй шэнэ аппаратура бүтээгдэжэ, худалдаанда гаргагдаба. «Спидола-231» түхэлэй транзисторна шэнэ аппарадуудые «ВЭФ» гэжэ электромеханическа завод бүтээн гаргана. Радиоприемник ута, дунда ба богони долгин дээрэ хүдэлдэг юм. Үнэтэ модондол адлирхуу синтетическэ материалаар тэрэнэй газаа талань хэгдэнхэй. Шэнэ «Спидола» урдынхиһаа гурбанай нэгэ хубяар үнэгүй юм.

«ВЭФ»-эй коллектив КПСС-эй XXV съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын тула Латвиин ажалшадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй үүсхэлшэд болоно. Жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 12 мянган радиоприемник гаргаха гэһэн уялга эдэнэр абаба.

ИИМЭ УШАР 1945 ОНДО БОЛОО ҺЭН

Илалтын жэлдэ бүхы дэлхэй бактериологическа дайнай аюулай эрмэг дээрэ гараад байһыень үсөөхэн лэ хүн мэдэхэ Совет Арми энээниие усадхан сараа һэн. Японой Квантунска армиие манай сэрэгшэд бута сохиходоо, бактериологическа дай хэхэ тусхай подразделенинүүдые, иимэ зэбсэгэй нөөсэнүүдые усадхаһан юм. Энээнэй хайшан гээд хэгдэһэн тухайда журналист Дмитрий ЕФИМОВ нигэжэ бэшэнэ.

Германиин фашизмын бута сохигдон илагдаһан тухай бүхы дэлхэйн хүн зон 1945 оной майн 9-дэ дуулаа һэн. Гэбэшье Ази түбиин, Номгон ба Индиин океануудай үргэн нэлэнхы дайдануудай дээрэ дэлхэйн хоёрдохи дайн үшөөл үргэлжэлһөөр байгаа. Гитлеровскэ Германиин бэеэ тушаагаашье һаань, тэрэнэй гол союзник — милитарис Япон — зэбсэг хэрэгсэлнүүдээ курнахаар һанаашалаашьегүй байһан юм. Энэ түбиин арадуудай национальна хэрэгтэ хохидол ушаруулан, Азидахи хүсэ нүлөө хубааһанай үндэһөөр Вашингтонтой, Лондонтой эсэсэй эсэстэ «хүндэтэйгөөр» үгөөе ойлголсохын тула дайнай ябуулгануудые али бүхы аргаар унжагайруулха гэжэ Японой империалистнууд оролдоһон байгаа.

Иимэ бодомжо Англиин, Голландиин, Франциин, США-гай зарим тушаалтадта таарамжатай байха гээд Токиодо һайн ойлгодог байһан. Эдэ оронуудай зарим тушаалтад Зүүн-Урда Азидахи колонинуудайнгаа ерээдүйн байдалай түлөө түбэгшөөн, гансашье япон булимтарагшадта бэшэ, мүн «урдынгаа» колонизаторнуудта эсэргүүсэн болоһон Азиин арадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүсые ужаг удаан дайгаар бууруулха гэжэ найдадаг байгаа.

Японой империалистнууд түсэбүүдээ бэелүүлхээр багсааха яһала үнэһэ барзм татай байһан юм. 1945 оной тэн багта япон командовани газарай нилээд ехэ хүсэтэй — 5,5 миллион шахуу солдат, офицертэй болонхой байгаа. Манай ороной хилые зубшуулан байлгагдаһан, 1,5 миллион хүнһөө бүридэнхэй Квантунска арми тэрэнэй хүсэн болодог байба. Японой далайн-сэрэгэй хүсэнүүд, агаарай-сэрэгэй хүсэнүүд сэрэгэй 500 шахуу корабльтай, 10 мянга гаран самолетдтой, тэрэ тоодо үхэлһөө айхагүй «камикадзануудаар» жолоодогдодог 5000 самолетдтой байгаа.

Гэбэшье бактериологическа зэбсэг хэрэгсэлнүүд гол шухала зэбсэгнай болоно гэжэ Японой генштаб тоолодог байһан юм. Булимтаран эзэмдэгдэһэн Манжуурта Квантунска армиин командованиин байгуулһан «үхэлэй фабрикануудта» үбшэ үүдхэдэг хэдэн тонно микробууд үсхэбэрилэгдэжэ байһан.

Бактериологическа зэбсэг хэрэгсэлнүүдые нарижуулха, шэнжэлгэ хэхын тула Харбиндахи Хогоин гэдэг тусхай концлагерь «амиды материал» саг үргэлжэ абажа байха газар болоһон юм. Энэ лагерьһаа хүнүүд «731-дэхи лагерьта» асарагдажа, эндэ тамалагдан зобоогдоод, үхэдэг байгаа. Шорон түрмэнүүдтэ, концлагерьта хаагдаһан хүнүүдтэ һүрөөтэ муухай, зэрлиг бүдүүлиг туршалгануудые хэхэ үедэнь тэдэнэртэ милан, бөөмо гэжэ үбшэн таригдадаг, доторой элдэб янзын халуун үбшэн халдадаг байба. Тиимэ туршалгануудай хэгдэдэг «731-дэхи отряд» доторхи түрмэдэ жэл соо 600-һаа үсөөн бэшэ хүн оруулагдадаг байгаа гээд элирүүлэгдэнхэй.

Бактеринуудые бүри олоор гаргаха захиралта япон армиин генштаб генерал Исиидэ 1945 оной апрель соо үгөө һэн. «731-дэхи отрядай» хүтэлбэрилхы офицернүүдэй зүблөөн дары зарлагдажа, суглаарагшадые иимэ захиралтатай танилсуулха зуураа, СССР-тэ, США-да, Англида ба бусад оронуудта эсэргүү бактериологическа дайнай зайлашагүй болохо тухайда Исии мэдээсэһэн юм. «Дайнда Японой илажа гарахынь тула һүүлшынгээ арга хэрэгсэлнүүдые, тэдэнэй тоодо бактериологическа зэбсэг хэрэглэхэ ёһотой болонобди», — гэжэ Исии мэдүүлһэн байдаг.

Зүүн-Урда Азиин ба Номгон далайн оршондохи оронуудай арад зондо тэрэнэй ямар ехэ гасалан зоболон, уршаг хохидол ушаруулха байһан тухай хэлэһэнэй хэрэггүй аал? Гэбэшье япон милитаристнууд гутамшаг муу хэһэл бодолоо хүсэлдүүлэн бэелүүлжэ үрдеэгүй — тэдэнэй түсэбүүдые Совет Арми таһалдуулаа бэлэй.

Япон милитаризмын бута сохигдохо сагые түргэдхэхэ, дэлхэйн хоёрдохи дай түгэсхэхэ, олон миллион хүн зониие үхэлэй аюулһаа абарха гэжэ оролдон, эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлдэнь Азиин арадуудта туһаламжа үзүүлхые эрмэлзэн, Япондо дайгаар ороһон тухайдаа Советскэ Союз 1945 оной августын 8-да соносхоо һэн. 24 хоногто үргэлжэлһэн сахилгаан мэтэ түргэн кампаниин үедэ 731-дэхи, 100-дахи отрядуудай баазануудай байрлаһан Манжуурые, мүн 70 миллион шахуу хүн зонтой 1,5 миллионһоо дээшэ дүрбэлжэн километр талмайтай бусад газар нютагуудые япон булимтарагшадһаа Совет Арми сүлөөлһэн юм. Квантунска армиие бута сохилгын үедэ дайсанай 677 мянга гаран солдат, офицернүүд алуулһан байгаа. Һүрэг олон сэрэгшэдтэй, һайтар зэбсэглэһэн армиин иимэ түргөөр һамна бута сохиулһан ушар дэлхэйн түүхэдэ урда тээнь үзэгдөө дуулдаагүй байха.

Хабаровск хотодо болоһон сүүд дээрэ гэмнэгдэгшэдэй нэгэн — Квантунска армиин ахамад командалагша байһан генерал Ямада иигэжэ хэлээ һэн: «Японоо эсэргүү дайгаар Советскэ Союзай оролго, Манжуурай гүн худар Совет Армиин бушуу түргөөр добтолһон ушар СССР-тэ, бусад оронуудта эсэргүүгээр бактериологическа зэбсэг хэрэглэхэ арга боломжыемнай хаһаһан байна».

Бактериологическа дайнай эрмэг дээрэ бумбэрсэг дэлхэйн гараад байһан сагһаа хойшо 30 жэл үнгэрөө. Фашизмые, милитаризмые бута сохиһон Агуу Илалтын 30 жэлэй ойе арад зон бүхы дэлхэй дээрэ таарамжатай хубилалтануудай боложо байһан үедэ тэмдэглэбэ. Бактериологическа (биологическа) ба досоо бөөгэнүүлдэг зэбсэг хэрэгсэлнүүдые зохёолго, бүтээлгые хорихо тухай, тэдэнэй нөөсэнүүдые үгы хэхэ тухай конвенциин Илалтын гушан жэлэй ойн урда тээхэнэ хүсэндөө ороһониинь гүнзэгы удхатай, ехэ лэмбэрэлтэй. 100 гаран орон конвенцидэ гар табяа. Гайхамшаг ушар баримта гээшэ. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ алуулһан хэдэн арбаад миллион хүнэй дурасхаал олон юумэ һэхые уялгална. Шэнэ дайнай аюул сарахын, мүнөөнэй ба ерээдүйн үетэндэ амгалан байдал хангахын тула бүхы дэлхэйн, бүхы гүрэнүүдэй хүн зоной хамтын хүсэлэл оролдолго гаргаха эрилтэ энэ дурасхаал табина.

Тиин химическэ ба бактериологическа зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хорихо тухай 1925 оной Женевскэ протоколые хазагайруулгын замда япон милитаристнууд сэхэ ороһон байгаа.

Хабаровск хотодо 1949 оной декабрь һарада болоһон сүүдэй үеэр эдэ харата ябуулганууд элирүүлэгдээ һэн — бактериологическа зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бии болгохо, хэрэглэхээр һэдэһэн япон армиин сэрэгэй алба хаагшадай хэрэгээр. Манжуурые япон эзэрхэг түрэмхэйшүүлэй булимтаран эзэмдэһэнэй һүүлхэнээр уданшьегүй бактериологическа зэбсэг хэрэгсэл бэлдэжэ эхилһэн байгаа гээд тэрэ сүүд дээрэ элирүүлэгдээ бэлэй. Бактеринуудые «үсхэн» гаргадаг тусхай лабораториин хүтэлбэрилэгшөөр Исии Сиро табигдажа, хүнүүдтэ туршалганууд хэгдэжэ эхилээ һэн.

Дай хэхэ бактериологическа зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ хүсэтэ предприятинууд 1936 ондо Манжуурта байгуулагдажа, Исии Сирын лаборатори «Квантунска армиие уһаар хангаха ба үбшэнһөө һэргылүүлхэ управлени» гэһэн хуурмаг нэрэтэй, бактериологическа дайнай институт болгогдоһон байха. Хожомынь энэ «институт» «Манжуурай 731-дэхи отряд» гэжэ шэнээр нэрлэгдээ бэлэй. Гурба мянга тухай эрдэмтэд ба техническэ мэргэжэлтэд тэрэнэй бүридэлдэ ородог байһан юм. Уданшьегүй «100-дахи отряд» гэжэ нэрэтэй, тиимэл зорилготой хоёрдохи нюуса хубинь бии болгогдоо. Тэдэнэр хээгүүр «туршалтын хүдэлмэри» хэхэ тусхай газартай, аэродромуудтай, самолёдуудтай байгаа. СССР-тэ, МНР-тэ, Хитадта эсэргүү бактериологическа дайнда бэлдэхээр даб дээрэ эдэнэртэ даалгагдаа һэн.

1939 ондо япон милитаристнууд Халхын гол шадар СССР-тэ, МНР-тэ эсэргүүгээр бактериологическа зэбсэг хэрэглэһэн, харин 1940 онһоо хойшо Хитадай газар дээрэ самолёдуудаар тарбаган тахалтай булуудха сасажа, уһа ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые доторой халуун үбшэ үүдхэдэг бактеринуудаар ходо хорложо, милан ба доторой халуун үбшэнүүдые тараадаг байһан юм гэхэ.

Дмитрий ЕФИМОВ.
(АПН).

МНР. Ород хэлэнэй багшанарай Монголой нэгэдэл ород хэлэ шэнжэлэн үзэгшэдтэ ехэ туһа хүргэнэ. Тус нэгэдэлдэ хэдэн зуугаад багшанар ороно. Тэдэнэй олонхинь Советскэ Союзай вузуудые дүүргэгшэд болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ленинградай университет дүүргэһэн Н. Шаравнямбу Улаан-Баатар хотын түмэр замай техникумэй һурагшадтай ород хэлэнэй хэшээл үнгэргэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

УЯНГАТА ОЧЕРК

Сагай ябаса сахилгаан түргэн! Сагай ябаса гүндүүн томо мүрэнэй урасхал мэтэ удаан! Хэндэ түргэн бэ, хэндэ удаан бэ?! Энээн тухай мүнөө арсалдахаяа огтошье һананагүйб. Зүгөөр намар бүхэнэй ерэхэдэ, наһанай ошожо байһые, ажабайдалдаа юу бүтээһэн, юу хэһэнээ ойлгохош, бодолгото болохош, юу таряад, юу хуряажа абаһанаа мэдэхэш.

Намар... Алтан намар. Ургаса эдеэнэй, үлир жэмэс, бүхы юумэнэй болбосорхы саһа. Буряад арад зон намарай ерэхэдэ, унагаяа дааган, тугалаа буруу, хурьгаяа түлгэ болоо гэжэ дэмы хэлэдэггүй байгаа ёһотой.

Намар, намар... Алтан таряа поли дээрэһээ, бүхы жэмэс, овощ хуряагдажа ажалша зоной амбаар дүүрэбэ даа. Аажам талада адуу малнай аятай бэлшэжэ, буруумнай булшантай, даагамнай далантайгаар үбэлые угтахань. Ужам нугадамнай һүри сомоонууд олоор жэрылдэжэ, силос ба сенаж, кукуруза ба куузику элбэг, бардам тэжээлтэй үбэлжэхыемнай юрөөнэ.

Намар, шам тухай хэдэн олон шүлэгшэд дуугаа дуулааб? Үшөө гушаад жэлэй саада тээ поэт **Бато Базарон** «Колхозой намар» гэжэ шүлэг соогоо нигэжэ бэшээ һэн:

Агаар хүхэ огторгойн
Аржагар мүшэтэй байхада,
Моринной туруун табарна,
Модон тэргэ хахинана.

Үгы даа. Мүнөө тэрэ зураг үзэгдэхэеэ болёо. Моридой орондо булад хүлэгүүд табилна. Модон тэргын орондо галта тэргэнүүд, автомашинанууд алтан шаргал шэниисэ тээгээд, элеватор тээшэ шуумайлдана.

Тээсгэн һая Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозойхидой олон тоото автомашинануудаар алтан таряагаа тушаажа ябаһан фото-зураг хараад, 1930 оной намар тэрэл Түгнын харгыгаар модон тэргэ хахинуулһан улаан ашаан тухай үгүүлэл һанааб. Тэрэ намар Мухар-Шэбэрэй таряашад алтан шара шэниисээ, түрүүшын колхозуудай ургасын дээжые шэрэжэ, аяар холын Москва хото ошоо бшуу. Харин мүнөө улаан ашаан — алтан шара таряамнай гүрэнэй амбаарта таһалгаряагүй тушаагдажал байна. Урдахи нютагууд — Мухар-Шэбэр, Бэшүүр, Хяагта, Зэдэ, Сэлэнгын таряашад үндэр баян ургасаяа хуряажа, уурал баяама, зөөлэхэн, халуухан хилээмээр бидэнээ хүндэлбэ.

Намар, намар... Налагай һайхан сэдьхэлтэй, хүндэмүүшэ, баян намар. Шам тухай манай поэт **Дондок Улзытуев** иигэжэ бэшээ һэн:

Намартаа дайдамни гурбан ондоо үнгэтэй:
Набшаһан шара, тала таряамнай шара.
Наранай үнгэ гээд, манай үбгэд хэлсэгшэ,
Наижаа нютагыем, наран һайса шара!
Хүхэрнэ хүбшэ. Хүнгэн уняар тунаад,
Хүбөөгөөрөө хүбшэмнай тэнгэритээ ниилэнги.
Хахалагдаһан газарнай хаб хара аад,
Хараанн холоһоо хилэн энгэр шэнги.
Гурбан үнгынь гүрэлдөөд байхань һайхан.
Гуниглан байжа, шэртэхэлши гайхан.
Хара гэзэгэтэй, хүхэ торгон тэрлигтэй,
Халюун малгайтай буряад хүнэй шэнжэтэй.

Таряашан хүнэй сэдьхэл — таряан даа. Комбайн, тракторнуудай абяан үдэр, һүнигүй поли дээгүүр дуулдана. Тоогууд дээрэ электрын гэрэл унтарнагүй. Үглөөгүүр эртэ бодоһон комбайнер, механизатор тэнгэри өөдэ шагаана. Эгээл эндэ поэт **Николай Дамдиновай** «Намарай тэнгэри» гэһэн шүлэг һанаанда ороод орхино:

Уруудажа ябаһан сагай хэлбэри ехэ ороо.
Ууртай сахилгааншье үгы, үдэршье хороо.
Һамгадай наранай арай гэжэ гарахада,
Һалхилаад, бороожоод, бүрхүүтэнэл ходо.
Назгай нобшо, хадуурхал аргаа бэдэрэнги.
Намарай тэнгэри — ногтото морин шэнги.

Намар сагай буруулганай буугаашье һаа, хяра үндэр ууланууд дээгүүр саһа хаяашье һаань, таряашаднай баян ургасаяа хуряажа дүүргэхэнь. Зунай бэлшээриһээ һаяхан буужа ерэһэн малшадаймнай сэдьхэл тэнюун: адуу малнай зузаан гадартай болоо даа.

Аяр шарахан хартаабха, һонгино, сэл хүхэ капуста тээһэн автомашинанууд хото город тээшэ гүйлдэнэ. Баян ургасын дээжэ — жэмэс, помидор, үгэрсэ элбэгжээ.

Эдэ бүгэдэн ажалша нүхэдэймнай шүрбэһэлиг гарай хүсөөр ерээ. Эдэ бүгэдэн, нүхэр, шинии аша туһада ургуулагдаа. Эдэ бүгэдэн шинии стол дээрэ табигдаа. Энэл даа, ажалай хэшэг, ажалай баяр.

Намар...
Базаар дээрэ — һамар,
Улаан таша помидор.
Улаан шарайтай эхэнэр
Наймаална ехэ зохидоор.
Намар ерээ —
Ногоон эдеэн дэлбэрээ.
Намар ерээ —
Сагаан эдеэн дэлгэрээ.

1975 оной намар... Ондоо намарһаа ехэшье илгаагүй мэтэл аад, мүн лэ ондоохон, онсохон намар. Юһэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбые бүхы совет арадаймни дүүргэжэ, тоосоогоо үгэжэ, юу хэһэн тухайгаа элидхэжэ байһан намар. Хаа хаанаһаа, республикымнай алишье зүгүүдһээ баяртай мэдээсэлнүүд орожол байна. «Табан жэлэйнгээ түсэб дүүргээбди», «1976 оной түсэбөөр хүдэлжэ байнабди», «Арбадахи табан жэлэй жасада хубитаяа оруулнабди» — иимэрхүү баяртай мэдээсэлнүүдэй ерэхэдэ, сээжэ зүрхэн омогорхолой дорюун мэдэрэлээр одоо халингүй яалай!

Буряадай мэдээжэ нэгэ поэдэй «Ургасын дуунай» мүрнүүд эндэ мүнөө шэхэндэм ханхинана:

Уужам талын нюруугаар
Ургасатай таряан эбхэрнэ.
Колхозоймнай баруугаар
Хурдан хуряалга эршэдэнэ.
Дуулыш, Эхэ оромнай,
Дууһан бидэ жагсаабди.
Хүгжэлтын хэрэгтэ туһалхаа
Хүхюунээр ажалда гаранхайбди.
Түрүү хүнүүдэй жэшээгээр
Түргэн хүдэлдэг заршамнайл.
Урагшаа ходо тэгүүлһээр
Уридлан гарадаг заншалнайл!

Намар, намар... Уляаһан, хуһанай алтан шара набшаһаар бэшэ, баян таряанай шаргал үнгөөр талыем хушааш. Түрүүшын саһанай мүнгэн үнгөөр бэшэ, хүдөө нютагуудтам дэлгэрһэн сагаан эдеэнэй дээжээр үргэн дайдыем бүрхөөбэш. Баян намар, үнэр намар! Ажалша хүнэй амбаар дүүргэһэн, хүдэр хүнэй хүреэ дүүргэһэн намар!

Ажалһаа орой бусаһан механизатор, комбайнер нюур гараа түргэхэн угаагаад, үдэшын сайда һууба даа. Тэрээн тээшэ һамганиинь, эхэнь, эгэшэнь, дүүнь, үхибүүдынь уринаар харан һууна.

Малнууд садашоод, бэлшээриһээ бусана.
Маарана хонид, зөөлөөр анхилна хохир.
Аалиханаар миһэрэн, досоогоо эхэ баясана...
Ажалһаа ерээд, амаржа һуухада зохид.
Балсан соомни залуу тамирай олһон
Барижа үзэмсөөр хүнхинэн байхадаа зохид.
Мүнөө урдам шарагдаад гараһан талхан
Минии гараар олдоотой байхадаа зохид.

Тариһыемнай хуряан абажа ерэдэг баян намар. Алтан шаргал наран хадануудай саанаһаа мандан гараба. Һургуули тээшэ эдир үетэн алхалалдана. Тэдэнэр намарай һайхан сагта хэшээллээ эхилжэ, эрдэм ном шудалжа захалаа. Үлзытэй, баян, хэшээл һайнтай, эрдэм соёлтой намарнууд тэдэниие хүлеэнэ.

Мандаг лэ алтан намарнууд!

Георгий ДАШАБЫЛОВ.

«АЛТАН БЭҺЭЛИГ»

Улаан-Үдэ хотын театрнуудта шэнэ сезон эхилжэ байна. Театрнуудай галнууд хурсаар яларан носожо, шэнэ зүжэг хараха дуратайшуул билет худалдадаг кассын хажууда олооро суглардаг болобо.

Һаяхан Буряад драмын театрта залуу прозаик, драматург Ардан Ангархаевай «Алтан бэһэлиг» гэһэн зүжэг табигдаба.

Буряад ороной нэгэ нютагта мүнөө үедэ болоһон үйлэ ушарнууд зүжэг соо харуулагдана.

Нютагай үбгэн, ажалша бэрхэ Боро үбгэнэй хүбүүд — Дабаа, Буда, Армаап гэжэ хүнүүдэй, колхозой отделениин парторг, һаалишан Хорло болон бусадай хуби заяан, тэдэнэй ажал хэрэгүүд, инаг дуран зураглагдана.

Пьесын гол геройнууд — Боро үбгэнэй ролине артист Б. Будаев. Дабаагай ролине артист М. Бальжинимаев, Будын ролине артист Ц. Обутов, Армаакай ролине артист Д. Дашинамжилов, Галиин (Дабаагай нүхэр, зоотехник) ролине Буряадай АССР-эй габьяата артистка Д. Чимитова, Хорлын ролине Буряадай АССР-эй габьяата артистка М. Зориктуева гэгшэд гүйсэдхэнэ.

Энэ зүжэгые режиссёр Цыден Цыренжапов табяа. Буряадай АССР-эй республиканска шангай лауреат, уран зурааша В. Бройко зүжэгые шэмэглэн гоёогоо.

Манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Алтан бэһэлиг» гэжэ зүжэгһөө нэгэ хэһэг. Галя — Буряадай АССР-эй габьяата артистка Д. Чимитова, Сэнгэ — артист М. Елбонов.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ РАДИО

ПХЕНЬЯН

КНДР-эй ЦСУ-гай МЭДЭЭСЭЛ

ТАСС

1971, 1976 онуудта ороной арадай ажахые хүгжөөхэ зургаан жэлэй түсэб болзорһоо урид дүүргэгдээ гээд КНДР-эй ЦСУ-гай эндэ толилогдоһон мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

Промышленность хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байна. Промышленна үйлэдбэриин жэлэй дундуур ургалта зургаан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа һурагтүй дээшэлжэ, 18,4 процентдэ хүрөө. Байгша оной августын һүүл багта промышленностиин бүхы продукци, 1970 онойхитой сасуулбал, 2,2 дахин ургаһан, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые гаргалга — 2,3 дахин, харин хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ 2,1 дахин дээшэлһэн байгаа.

Хүдөө ажахын ажалшад үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаба. Түрүү агротехникэ үргэнөөр нэбтэрүүлһэнэй, хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгоһоной ашаар ороохо таряанай ургаса дээшэлүүлэгдэбэ. 1974 ондо КНДР-тэ 7 миллионһоо үлүү тонно орооһон хуряагдаа, мяха, үндэгэ, овощ, жэмэс үйлэдбэрилгэ нилээд үргэдхэгдөө.

Үнгэрһэн жэлнүүдтэ республикын ажалшадай байдал һайжаруулагдаа. худалдаа наймаан, арадай гэгээрэл, соёл культура хүгжөөгдөө гээд мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

ПАРИЖ

Ойн баярай сесси нээгдээ

ТАСС

Профсоюзуудай Бүхэдэлхэйн Федерациин генеральна Соведэй ойн баярай сесси Францийн ниислэл хотодо нээгдэбэ. Тэрэ 1945 оной октябрь һарада Парижда эмхидхэгдээ һэн.

Хүдэлмэришэн ангиин, ажалша бүхы зоной ажабайдал һайжаруулхын түлөө эб найрамдалай ба арадуудай эрхэ сүлөөгэй түлөө залан сэхэ тэмсэлдээ ехэ амжалтануудые туйлажа, ВФП 30 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байна. 170 миллион гэшүүнтэй 65 ороной профсоюзуудые тэрэ нэгэдүүлнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй эльгээһэн амаршалгын бэшэгые ойн баярай сессидэ хабаадагшад ехэ анхаралтайгаар угтаба.

Сесси гурбан үдэр соо хүдэлмэрилхэ.

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНҮҮД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ

Германиин Социалис нэгэдэмэл партиин Нэгэдэхи секретарь Эрих Хонеккер түрүүтэй ГДР-эй партийно-гүрэнэй делегациин хани ёһоной албанай хэрэгээр Москвада ерээд байһан тухай Германиин Демократическа Республикын, аха дүү бүхы социалис оронуудай хэблэл үргэнөөр бэшэнэ. ГДР-эй партийна, гүрэнэй ажал ябуулагшадай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневтэй, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнотой, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинтай, мүн бусад совет хүтэлбэрилэгшэдтэй хани халуунаар уулзаһан тухай мэдээсэлнүүдые, репортажнуудые, фото-зурагуудые газетэнүүд нэгэдэхи хуудаһануудтаа үргэнөөр толилно.

Германиин Демократическа Республикын партийно-гүрэнэй делегацитай совет хүтэлбэрилэгшэдэй хэһэн хөөрэлдөөнүүд тухай мэдээсэлнүүдые, нүхэд Л. И. Брежневэй, Э. Хонеккерой хэлэһэн үгэнүүдые хэблэл дэлгэрэнгыгээр тунхаглана.

ГДР-эй партийно-гүрэнэй делегациин Москвада аха дүү ёһоор, хани халуунаар угтаба гэжэ СЕПГ-гэй ЦК-гай орган — «Нойес Дойчланд» газетэ бэшэнэ.

ГДР-эй национальна һайндэртэ — республикын байгуулагдаһаар 26 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олон статьянуудые, шэнжэлэлнүүдые социалис оронуудай газетэнүүд толилно. Уласхоорондын оршон байдалда Германиин түүхэтэ хүдэлмэришэд, таряашадай түрүүшын гүрэнэй ехэ нэрэ хүндэтэй болоһон тухайнь Венгриин «Непсабадшаг» газетэ тэмдэглэнэ.

Чехословакиин «Руде право» түрүү бэшэг соогоо социалис байгуулалтын хэрэгтэ ГДР-эй элитэ ехэ амжалтануудые туйлаһан тухайнь дэлгэрэнгыгээр тогтоно. Германиин Социалис нэгэдэмэл партиин IX съездые угтуулан, республикын ажалшадай ехэ амжалта туйлажа байһыень газетэ тэмдэглэнэ.

Испаниин патриодуудтай һанал нэгэтэй, Франкогой хархис диктатурын харагa муухай ябуулгануудые эрид буруушаажа байһан тухай мэдээсэлнүүдые гадаадын хэблэл толилжо үргэлжэлһөөр. (ТАСС).)

НЬЮ-ЙОРК

ВЬЕТНАМ АРАДАЙ БОДОТО ЭРХЭНҮҮДЫЕ ДЭМЖЭНЭ

ТАСС

ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXX сесси дээрэ юрэнхы политическэ асуудалнуудаар хөөрэлдөөн боложо байһаар. Вьетнам арадай хуулита эрхэнүүдые дэмжэжэ, ДРВ-е, РЮВ-ые Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида дары абаха тухай эрилтые ООН-ой гэшүүн олонхи гүрэнүүд тэмсэнэ гэжэ сессиин заседани дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Баатар тэмсэлэйнь бүхы үе шатануудта эрэлхэг вьетнам арадые Монголой Арадай Республика батаар дэмжэнэ гэжэ МНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Л. Ринчин мэдүүлбэ. ООН-до орохо тухай мэдүүлгэнүүдые бариһан Вьетнамай Демократическа Республикые, Урда Вьетнамай Республикые бүрин дэмжэнэбди. Эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ дааһан байдалайнгаа түлөө олон жэл соо тэмсэһэн эдэнэр бүхэдэлхэйн эмхиин бүрин эрхэтэ гэшүүн байха нэрэ хүндэдэ хүртөө гэжэ тоолонобди.

Бүгэдэ ниитын үндэһэ һуури дээрэ ООН-до абаха тухай ДРВ-гэй, РЮВ-эй правительствануудай мэдүүлгэнүүдые ЧССР сэхэ шууд дэмжэнэ гэжэ ЧССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Б. Хнеупек үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

ДРВ-гэй, РЮВ-эй ООН-до ороходонь, шахардуу байдал һулаpуулгын, эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлгын, арадуудай хоорондохи харилсаае үргэдхэлтын хэрэгтэ шухала хубита оруулагдаха байна гэжэ УССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Г. Г. Шевель мэдүүлбэ.

Зуу шахуу гүрэнэй түлөөлэгшэд юрэнхы политическэ хөөрэлдөөнүүдэй үеэр үгэ хэлэхэдээ, ДРВ-е, РЮВ-ые ООН-до абаха шухала гэжэ тэмдэглэһэн байна. Маврикиин премьер-министр, гадаадын хэрэгүүдэй министр Сивусагур Рамгулам үгэ хэлэхэдээ, ДРВ-е, РЮВ-ые ООН-до абалга ООН-ой Уставта тааралдаха, вьетнам арадай баатаршалгые, эрэлхэг зоригые хүндэлһэн ябадал болохо байна гэжэ мэдүүлээ.

Баруун оронуудай, тэрэ тоодо Великобританиин, Канадын, Францийн, Италиин, Швециин, Норвегиин ба бусад оронуудай түлөөлэгшэд ДРВ-е, РЮВ-ые ООН-до абахын түлөө дурадхаһан байна.

СТОКГОЛЬМ

СДРПШ-гай СЪЕЗД

ТАСС

Швециин хүтэлбэрилхы социал-демократическа хүдэлмэришэнэй партиин ээлжээтэ XXVI съезд эндэ болобо. Партиин шэнэ программа бабаталагдан абтаа, тэрэнэй хүтэлбэрилхы зургаанууд һунгагдаа. У. Пальме партиин түрүүлэгшээр дахин һунгагдаба.

Гадаадын политикын асуудалнуудта съезд дээрэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Сэрэгэй ямаршье бүлэглэлдэ хабаадахагүй гэһэн политикаяа Швеци саашадаашье бэелүүлжэ үргэлжэлүүлхэ юм гэжэ съездын делегадууд батални.

Уласхоорондын байдалда боложо байһан һайн хубилалтануудые Швециин правительство һайшаана гээд премьер-министр У. Пальме мэдүүлээ. Тодорхойлон хэлэхэдэ, энэнь аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөнэй дүнгүүд ба агууехэ гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаае хүгжөөхэ, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха тухай хөөрэлдөөнүүд дотор элеэр харагдана.

ВАШИНГТОН

США-гай сенадай комиссиин шиидхэбэри

ТАСС

Синайн хахад арал дээрэ сэрэгүүдые хоёр тээшэнь һалгаан тарааха тухай Израилиин ба Египедэй шэнэ хэлсээнтэй дашарамдуулан, США-гай өөһэдтөө даажа абаһан «үгэеэ ойлголсолгын ба уялгануудта» хабаатай правительствын табиһан нюуса документнүүдэй дүрбыень толилон тунхаглаха гэһэн шиидхэбэри сенадтахи гадаадын хэрэгүүдэй асуудалнуудые эрхилдэг комисси абаһан байна.

Египедэй ба Израилиин хэлсээнэй дүүргэлтын хойноһоо адаглан хинахын тула американ техническэ 200 мэргэжэлтые Дүтын Зүүн зүг худар эльгээхэ тухай правительствын гаргаһан шиидхэбэриие хаража үзэлгэтэй дашарамдуулан, комисси нюуса документнүүдыень эриһэн байгаа.

Энэ хэлсээе баталхадаа, Вашингтон нюуса хэдэ хэдэн уялга абаһан байгаа ха гэһэн мэдээсэлнүүд хэблэлдэ бии болоһон юм. Ядерна боеголовконуудые абажа ябаха аргатай «Першинг» гэжэ ракетэнүүдые, «Ф-16» түхэлэй самоледуудые Израильда худалдаха тухай, Тель-Авивта жэлдээ үзүүлдэг экономическа ба сэрэгэй туһаламжаяа 2,5 миллиард доллар хүрэтэр үргэдхэхэ тухай уялга абаа гээд хэблэлдэ мэдээсэгдэһэн байгаа.

ФУТБОЛ
ЭЭЛЖЭЭТЭ НААДАНАЙ УДАА

Алас-Дурна, Сибирь болон Казахай ССР-һээ наададаг «А» классай футболистнуудай дунда ээлжээтэ — хорин юһэдэхи, гушадахи уулзалганууд үнгэргэгдэбэ. Октябриин гурбанда үнгэргэгдэһэн наадaнда зоныпмнай 16 команда хабаадалсаа.

Мүрысөөндэ түрүүлжэ ябаһан Благовещенскын «Амур» командын футболистнууд өөрынгөө стадион дээрэ Семипалатинскын «Спартак» командатай наадахадаа, уулзалгаяа 0:0 тоотойгоор түгэсхэжэ, нэгэ очко абажа амжаба. Хэдэн наадaнай урда тээ Хабаровскын СКА команда гэдэргээ сухарижа эхилһэн юм. Шалтагааниинь гэхэдэ, хэдэн уулзалгаяа наадаагүй үлэһэн байгаа. Харин мүнөө календарьна наадануудаа үнгэргэжэ захалхадаа, түрүүлэд гэжэ ябаһан командануудаа ахижа, сохижо оруулһан бүмбэгынгөө тоогоор мүрысөөнэй таблицада хоёрдохи һуури эзэлбэ.

Алас-Дурна зүгэй нүгөөдэ — Владивостогой «Луч» команда Павлодарай «Трактор» командын футболистнуудта айлшалхадаа, талмайн эзэдтэ аяар 6:0 тоотойгоор шүүгдэшоо. Новосибирскын «Чкаловец» һүүлшын гурбан наада өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэхэдөө, айлшаар ерэһэн «Химик», «Орбита», «Горняк» командануудые шүүгээд табяа. Бусад командануудай наадан — «Авиатор» — Шэтын «Локомотив» — 0:2, «Автомобилист» — «Химик» — 2:1, «Торпедо» — «Орбита» — 0:0, Барнаулай «Динамо» — «Целинник» — 1:0 тоотойгоор дүүрэһэн байна. Манай «Сэлэнгэ» энэ үдэр наадaнда хабаадалсаагүй.

Уншагшадай анхаралда мүнөөдэрэй байдалаар мүрысөөнэй таблица толилогдобо.

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
«Амур» (Благовещ.)	29	17	8	4	40—14	42
СКА (Хабаровск)	28	17	3	8	41—20	37
«Луч» (Владивосток)	29	15	7	7	38—23	37
«Чкаловец» (Н.-Сиб.)	30	13	8	9	43—25	34
«Целинник» (Целин.)	30	13	8	9	39—33	34
«Автомобилист» (Кр.-ск)	30	13	7	10	38—34	33
«Химик» (Джамбул)	30	11	9	10	45—40	31
«Орбита» (Кзыл-Орда)	29	12	7	10	36—31	31
«Динамо» (Барнаул)	30	13	4	13	37—31	30
«Сэлэнгэ» (Улаан-Үдэ)	30	11	8	11	29—28	30
«Спартак» (Семипал.)	30	9	11	10	32—33	29
«Трактор» (Павлодар)	30	11	5	14	30—33	27
«Торпедо» (Томск)	30	9	9	12	28—37	27
«Восток» (У-Камен.)	30	9	8	13	36—47	26
«Локомотив» (Шэтэ)	30	9	8	13	21—35	26
«Шахтёр» (Караганда)	31	9	7	15	33—41	25
«Горняк» (Никольский)	30	9	8	13	35—47	24
«Авиатор» (Эрхүү)	30	3	5	22	18—62	18

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Хото үбэлэй урда тээ» — түрүү бэшэг. «Таряа хуряалга тухай материалнууд». «Таряа хуряалгада—бүхы хүсэеэ»—хүдөө ажахын шэнжэлэл. «Эхэ оронoймнай эрдэм наукын омогорхол»—СССР-эй Наукануудай академиин 250 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай заседаниһаа материалнууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Ерээдүй тухай бодомжолол» — Р. Макальскаягай статья. «Коммунистын жэшээ» — Д. Яндановай статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Эхэ оронoймнай эрдэм наукын омогорхол» — СССР-эй Наукануудай академиин 250 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай заседани тухай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Түрэл нютагаа магтан дуулагша» — П. Боркин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.00 — Шэнэ һонин. 10.10 — Баримтата фильмүүд харуулагдаха. 10.40 — «Ородой аяншалагшад ба шэнжэлэгшэд». «Бүбэрсэг дэлхэй тойроһон түрүүшын аяншалга». 11.10— М. Горький. «На дне». 11.40 — «Бидэнэр байгаалитай танилсанабди». 12.00 — Уянгата дуун» —фильм-концерт (үнгэтэ). 12.45 — «Шатарай һургуули». 13.15 — Москвагай пионернүүдэй В. Л. Локтевой нэрэмжэтэ байшангай дуу ба хатарай ансамблиин концерт (үнгэтэ). 14.00 Забһарлалга. 14.10 «Хүхюу нотохонууд» (үнгэтэ). 14.25—Телеочерк. 14.55 — «Спортлото». 15.05 — «Барышня и хулиган» — фильм-балет (үнгэтэ). 16.10 — «Сибирячка» (2-дохи сери). 17.15 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». 17.45 — «РСФСР-эй арадай артист Ю. Мазурок дуулаха». 18.30 — «Время», 19.00 — Забһарлалга.

Улаан-Үдэ. 19.10— **«Мартын Пленумэй зааһан замаар»** (буряадаар). 19.30 — Шэнэ һонин.

«Орбита». 19.40 — Ставрополь хотын соёлой байшангай арадай хатарай ансамблиин концерт (үнгэтэ). 20.00 — «Спортлото». 20.10 — «Сибирячка» (2-дохи сери). 21.15 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». «Коммунис суртал ба совет хүдэлмэришэнэй шэнжэ түхэлэй болбосоролго». 21.45 — «Поэзи». М. Алигер (үнгэтэ). 22.15 — «Шатарай һургуули». 22.45 — «Барышня и хулиган» фильм-балет. 23.50 — Забһарлалга. 24.00 — «Время».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.25 — Һурагшадта — «Горн».

«Орбита». 19.10 — Телеочерк.

Улаан-Үдэ. 19.40 — Телевизионно һонин.

УНШАГТЫ hонирхохол байхат

НЭГЭ ХҮШӨӨГЭЙ ТҮҮХЭ

КРАСНОЯРСК хотын ...

(ТАСС)

РЕДАКТОР Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 2-54-54, приёмная — 2-54-93, зам редактора — 2-68-81, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретаря — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-81, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, пропаганды и агитации — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-81-35, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, писем и селькоров — 2-67-81, информации — 2-34-05, общественная приёмная — 2-56-62, машинное бюро — 2-57-63, корректорская — 2-35-95, фотолаборатория — 2-33-61.